

ОХОРОНЮВАНІ ПРИРОДНІ ТЕРИТОРІЇ

ЗАПОВІДНІ УРОЧИЩА ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ ТА ХОТИНЩИНИ: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД, РОСЛИННІСТЬ, РАРИТЕТНІ ФЛОРА І ФАУНА

І.І. Чорней, А.І. Токарюк, В.В. Буджак, І.В. Скільський

Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, Чернівецький краєзнавчий музей

Така категорія об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) як заповідні урочища була запроваджена в Україні в 1978 р. Згідно Закону “Про природно-заповідний фонд України” (1992 р.) (Закон..., 2004) заповідними урочищами оголошуються лісові, степові, болотні й інші відокремлені цілісні ландшафти, які мають важливе наукове, природоохоронне та естетичне значення, з метою збереження їх у природному стані. На території заповідних урочищ забороняється будь-яка діяльність, що порушує природні процеси, які відбуваються у природних комплексах, включених до їх складу, відповідно до вимог, встановлених для природних заповідників.

Таким чином, заповідні урочища є дещо особливою категорією в ПЗФ України. Вони повинні бути своєрідними “оазами” дикої природи в регіонах, важливими елементами для комплексного збереження ландшафтного та біологічного різноманіття. Необхідними вимогами для них є територіальна цілісність і природність меж території, а в режимному плані вони відрізняються режимом невтручання (Андрієнко, Онищенко, 2001). Тобто заповідне урочище – це, образно кажучи, заповідник на місцевому рівні. У зв'язку з цим важливе значення заповідні урочища мають при формуванні регіональних і локальних екомереж, у складі яких вони повинні відігравати роль ключових територій. Цим обумовлена необхідність аналізу сучасного стану цієї категорії об'єктів ПЗФ в різних регіонах.

Матеріали та методи

Для характеристики заповідних урочищ Чернівецької області використані дані з літературних джерел, в яких наведені відомості про цю категорію об'єктів ПЗФ, архівні відомості, які використані при вивченні історії створення заповідних урочищ у регіоні, а також матеріали власних польових досліджень авторів, проведених упродовж 2000–2006 рр., під час яких були обстежені практично всі об'єкти цієї категорії. Номенклатура таксонів флори наводиться за зведенням С.Л. Мосякіна та М.М. Федорончука (Mosyakin, Fedoronchuk, 1999) з деякими доповненнями й уточненнями (Мосякін, Тимченко, 2006). Назви рослинних угруповань, які виявлені на території заповідних урочищ, наведені за “Продромусом растительности Украины” (1991).

Основна увага нами була зосереджена на встановленні місць зростання рідкісних і зникаючих флористич-

них елементів. Склад раритетної фауни (види, занесені до другого видання “Червоної книги України” (1994), в Європейський червоний список і в Червоний список Міжнародного Союзу охорони природи (Парнікоза и др., 2005)) для більшості заповідних урочищ з'ясований ще недостатньо повно, або й узагалі не вивчений.

Результати

У складі ПЗФ Чернівецької області на сьогодні наявні 38 заповідних урочищ загальною площею 1078,3 га, що складає 1,3 % від загальної площі ПЗФ регіону (станом на 2006 р. вона дорівнювала 86300 га (Довкілля..., 2007)) і 14 % від площі заповідних урочищ в Україні (Природно-заповідний фонд..., 1999). Раніше кількість об'єктів цієї категорії в Чернівецькій області була більшою (41), але три з них ліквідовані у зв'язку із включенням до складу національного природного парку “Вижицький” (“Стаєчний” і “Яворів”) та лісового заказника загальнодержавного значення “Петрівський” (“Петрівка”). Нижче наводимо характеристику заповідних урочищ.

БУКОВИЙ ПРАЛІС. Площа: 33,0 га. **Розташування:** Прут-Дністровське межиріччя (Хотинська височина), окол. с. Блищадь Хотинського району. **Підпорядкування:** Хотинський держлісгосп, Рухотинське лісництво, кв. 23 (л. д. 3). **Утворення:** рішенням облвиконкому № 473 від 29.12.1972 р. як ботанічна пам'ятка природи під назвою “Східний ареал бучини”. 30.05.1979 р. рішенням облвиконкому № 198 вона переведена до категорії заповідних урочищ під назвою “Буковий праліс”.

Цей заповідний об'єкт створений для охорони вікових букових пралісів на східній межі ареалу бука лісового (*Fagus sylvatica* L.) (Воропай та ін., 1978; Заец, Солодкова, 1978; Солодкова и др., 1979; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Короткі відомості про зазначену заповідну ділянку наводить З.С. Заєць зі співавторами (1980). Ці дослідники вказують на наявність у її межах бучин підмаренникової (*Fagetum (sylvaticae) galiosum (odorati)*), волосистоосокової (*F. caricosum (pilosae)*) і рідкотравної (*F. nudum*) та дубової бучини підмаренникової (*Querceto (roboris) – Fagetum (sylvaticae) galiosum (odorati)*). Наукове значення цих фітоценозів полягає у використанні їх в якості полігонів для спостереження за характером взаємодії бу-

ка лісового та дуба звичайного (*Quercus robur* L.) на східній межі ареалу першого, а лісівниче – у використанні як еталонів при реконструкції похідних лісових угруповань у цьому регіоні.

З числа занесених до “Червоної книги України” (1996) для заповідного урочища наводиться низка видів рослин: лілія лісова (*Lilium martagon* L.), булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsch), коручка чемерниковидна (*Epipactis helleborine* (L.) Stantz) і гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis* (L.) Rich.) (Чорней та ін., 2001, 2005).

Раритетна фауна тут представлена жуком-оленом (*Lucanus cervus* L.), сатурнією рудою (*Agria tau* (L.)), мурашкою рудою лісовою (*Formica rufa* L.), слимаком виноградним (*Helix pomatia* L.), квакшею (*Hyla arborea* (L.)), жабою прудкою (*Rana dalmatina* Bonap.), борсуком (*Meles meles* (L.)), білкою (*Sciurus vulgaris* L.) та вовчком горішковим (*Muscardinus avellanarius* L.). Більшість з перелічених видів трапляються спорадично й у незначній кількості.

ДУБОВИЙ ПРАЛІС. Площа: 13,0 га. **Розташування:** Прут-Дністровське межиріччя (Хотинська височина), окол. с. Блищадь Хотинського району. **Підпорядкування:** Хотинський держлісгосп, Рухотинське лісництво, кв. 33 (л. д. 12). **Утворення:** рішенням облвиконкому № 473 від 29.12.1972 р. як пам’ятка природи під назвою “Букова діброва”. Рішенням облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р. вона перейменована на “Дубовий праліс” і переведена до категорії заповідних урочищ.

Тут охороняються буково-дубові праліси віком понад 200 років (Стойко, 1964, 1966; Гринь та ін., 1971; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

У ботанічній літературі зазначена заповідна ділянка описана З.С. Заєць і Т.І. Солодковою (1978) та З.С. Заєць зі співавторами (1980). Вони наводять для цього урочища угруповання букової діброви волосистоосокової (*Fagetum (sylvaticae) – Quercetum (roboris) caricosum (pilosae)*), дібров підмаренникової (*Quercetum (roboris) galiosum (odorati)*) і зеленчукової (*Q. galeobdolosum (lutei)*) та бучини рідкотравної (*Fagetum (sylvaticae) nudum*).

Заповідне урочище має наукове значення для вивчення динаміки розвитку буково-дубових фітоценозів на східній межі ареалу бука лісового. Формуючись у подібних кліматичних та едафічних умовах букові і дубові ліси Хотинської височини слабо диференційовані флористично. Більшість видів, які приймають участь у формуванні цих угруповань, спільні для них. Характерна риса, за якою вони відрізняються від подільських бучин і дібров – постійна участь неморальних гірських видів букових лісів – явора (*Acer pseudoplatanus* L.), шавлії клейкої (*Salvia glutinosa* L.) і навіть такого рідкісного бореального виду, як баранець звичайний (*Huperzia selago* (L.) Bernh. ex Schrank & C. Mart.). Водночас від букових і дубових лісів Передкарпаття вони різняться відсутністю домішків темнохвойних видів.

З рідкісних флористичних елементів, крім уже згаданого баранця звичайного, для цього заповідного масиву відомі белладонна звичайна (*Atropa bella-donna* L.), коручка чемерниковидна, гніздівка звичайна і любка дволиста (*Platanthera bifolia* (L.) Rich.).

Раритетна фауна майже аналогічна попередній ділянці. Протягом останніх десятиліть у межах заповідного об’єкта нами виявлені жук-олень, сатурнія руда і мурашка руда лісова (усі вони досить численні), а також квакша, жаба прудка та вовчок горішковий.

ДІЛЯНКА ПРАЛІСУ. Площа: 10,0 га. **Розташування:** Прут-Дністровське межиріччя (Хотинська височина), окол. с. Блищадь Хотинського району. **Підпорядкування:** Хотинський держлісгосп, Рухотинське лісництво, кв. 18 (л. д. 12). **Утворення:** взята під охорону рішенням облвиконкому № 444/18 від 14.08.1961 р. як цінна високопродуктивна ділянка лісу. 3 29.12.1972 р. рішенням облвиконкому № 473 віднесена до пам’яток природи під назвою “Смереково-ялицевий праліс”, а 30.05.1979 р. рішенням облвиконкому № 198 переведена до категорії заповідних урочищ з назвою “Ділянка пралісу”.

Забезпечує охорону дубово-букових пралісів віком понад 200 років (Воропай та ін., 1978; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Детальну геоботанічну характеристику заповідного урочища наводять З.С. Заєць і Т.І. Солодковою (1978), а разом з іншими природними резерватами воно охарактеризоване З.Н. Гороховою й А.Й. Швиденком (1966) та З.С. Заєць зі співавторами (1980). За даними цих дослідників на території заповідного масиву переважають угруповання субформацій дубово-букових (*Querceto (roboris) – Fagetum (sylvaticae)*) та дубових (*Quercetum (roboris)*) лісів. Перша з них представлена асоціацією дубової бучини рідкотравної (*Q. – F. nudum*), а друга – діброви підмаренникової (*Q. galiosum (odorati)*).

Це заповідне урочище, як і попереднє, розташоване в межах Хотинської височини на східній межі розповсюдження бука лісового. З видів рослин, занесених до “Червоної книги України” (1996), для його території відомі белладонна звичайна, клокичка периста (*Staphylea pinnata* L.), булатка довголиста, коручка чемерниковидна та гніздівка звичайна.

“Червонокнижна” фауна цієї заповідної ділянки ще потребує вивчення. За попередніми даними тут встановлене перебування жука-оленя, сатурнії рудої й жаби прудкої.

БУЧОК. Площа: 25,8 га. **Розташування:** Прут-Дністровське межиріччя (Хотинська височина), окол. с. Блищадь Хотинського району. **Підпорядкування:** Хотинський держлісгосп, Рухотинське лісництво, кв. 50 (л. д. 1). **Утворення:** ділянка взята під охорону 14.08.1961 р. рішенням облвиконкому № 444/18 як пам’ятка природи. 3 29.12.1972 р. рішенням облвиконкому № 80/5 затверджена як ботанічна пам’ятка природи під назвою “Буковий ліс”, а 30.05.1979 р. рішенням облвиконкому № 198 переведена до категорії заповідних урочищ під назвою “Бучок”.

Тут охороняються високопродуктивні букові насадження віком понад 100 років (Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Заповідне урочище розташоване у придністровській частині Хотинської височини на східній межі суцільного ареалу бука лісового. Деревостан цієї ділянки є ре-

зультатом цілеспрямованого ведення лісового господарства з метою формування високопродуктивних лісових насаджень умовно корінного характеру. Характеристику її рослинного покриву наводять З.С. Заєць і Т.І. Солодкова (1978) та З.С. Заєць зі співавторами (1980). Пануючими тут є угруповання грабової бучини підмаренникової (*Caprineto (betuli) – Fagetum (sylvaticae) galiosum (odorati)*), у складі якої наявні занесені до “Червоної книги України” (1996) коручка чемерниковидна, гніздівка звичайна та любка дволиста.

З раритетних тварин у межах заповідного урочища виявлено більше 10 видів. До характерних належать сатурнія руда, мурашки мала лісова (*Formica polyctena* Förster) і руда лісова, слимак виноградний, квакша, жаба прудка, білка та вовчок горішковий.

РЕЛІКТОВА БУЧИНА. Площа: 60,0 га. **Розташування:** Прут-Дністровське межиріччя (Хотинська височина), окол. с. Блищадь Хотинського району. **Підпорядкування:** Хотинський держлісгосп, Рухотинське лісництво, кв. 32 (л. д. 4 і 5). **Утворення:** взята під охорону 29.12.1972 р. рішенням облвиконкому № 473 як ботанічна пам’ятка природи під назвою “Східний ареал бучин”, а 30.05.1979 р. рішенням облвиконкому № 198 переведена до категорії заповідних урочищ під назвою “Реліктова бучина”.

Забезпечує охорону одного з найбільш східних осередків букових лісів, розташованого на межі ареалу бука лісового (Воропай та ін., 1978; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Заповідне урочище уособлює один з умовно корінних локалітетів бука лісового на східній межі ареалу, де обов’язковим його супутником є дуб звичайний, який поступово займає домінуюче становище у придністровській частині Хотинської височини. Склад деревостану на території заповідної ділянки – 10 Бк+Дз+Гз, вік – понад 100 років, повнота – 0,9 (Заєць, Солодкова, 1978; Заєць та ін., 1980). Це типова бучина мертвопокровна (*Fagetum (sylvaticae) – nudum*), у складі якої з раритетних видів трапляються булатка довголиста, коручка чемерниковидна та пурпурова (*Eripactis purpurata* Smith), гніздівка звичайна і любка дволиста.

Рідкісні тварини тут представлені жуком-оленем (поодинокі знахідки), сатурнією рудою (порівняно чисельна), мурашкою рудою лісовою (поселення виявлені в кількох місцях), слимаком виноградним (зустрічається спорадично), а також жабою прудкою, вуханем звичайним (*Plecotus auritus* (L.)), борсуком, білкою, вовчками лісовим (*Dryomys nitedula* (Pall.)), сірим (*Myoxus glis* (L.)) і горішковим.

Суттєвим недоліком є те, що через заповідне урочище проходить дорога Блищадь–Рухотин і це не дозволяє підтримувати належним чином відповідний заповідний режим.

БЕРДО. Площа: 5,5 га. **Розташування:** Прут-Дністровське межиріччя (Хотинська височина), окол. с. Васловівці Заставнівського району. **Підпорядкування:** Чернівецький держлісгосп, Чернівське лісництво, кв. 39 (л. д. 3 і 4). **Утворення:** рішення облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р.

Тут охороняється типове для регіону вікове букове насадження з наявністю в його межах рідкісних видів та угруповань (Солодкова, 1974; Стойко, 1977; Ющенко, 1983; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Заповідне урочище розташоване біля вершини одноїменної гори (515 м н. р. м.), яка є найвищою точкою Хотинської височини, а також водночас й усієї Східно-Європейської (Руської) рівнини, що простягається від Чорного моря на півдні і до Північно-Льодовитого океану на півночі, від Варшави на заході і до Уральських гір на сході. Короткий опис рослинності заповідної ділянки наводить З.С. Заєць зі співавторами (1980). Домінуюче положення в її межах займає бучина переліскова (*Fagetum (sylvaticae) mercurialidosum (perenne)*). Трапляються також угруповання бучин зеленчукової (*F. galeobdolosum (lutei)*) та лунарієвої (*F. lunariosum (redivivae)*).

Особлива цінність цього заповідного об’єкта – це наявність на його території фрагментів бучин з домінуванням у трав’яному покриві занесеного до “Червоної книги України” (1996) реліктового виду лунарії оживаючої (*Lunaria rediviva* L.). Такі угруповання досить часто трапляються в буковинському секторі Скибових Карпат, а в інших регіонах Чернівецьчини вони дуже рідкісні.

У флористичному складі перелічених вище угруповань переважають неморальні види. З “червонокнижних”, крім лунарії оживаючої, виявлено клокичку перисту, белладонну звичайну, підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis* L.), шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus* Herb.) і любку дволисту (Голубєва, Никирса, 2005).

У межах заповідного урочища сучасна раритетна фауна представлена майже 10 видами. Серед них тут встановлене перебування вусача мускусного (*Aromia moschata* (L.)), махаона (*Papilio machaon* (L.)), сатурнії рудої, мурашки рудої лісової, слимака виноградного, жаби прудкої, борсука, білки та вовчка горішкового. Крім того, раніше в районі г. Бердо були виявлені “червонокнижні” полоз ескулапів (*Zamenis longissimus* (Laur.)) (Никитенко, 1957, 1959; Татаринів, 1973; Редкне..., 1988; Скильський і др., 2004; Скільський та ін., 2007) і (на гніздуванні) шуліка рудий (*Milvus milvus* (L.)) (Андреев, 1953; Скільський та ін., 2007).

ДІЛЯНКА РІДКІСНИХ РОСЛИН. Площа: 10,0 га. **Розташування:** Прут-Дністровське межиріччя (Хотинська височина), Заставнівський район (найближчий населений пункт – с. Чорнівка Новоселицького району). **Підпорядкування:** Чернівецький держлісгосп, Чернівське лісництво, кв. 62 (л. д. 24–26), кв. 71 (л. д. 7). **Утворення:** рішення облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р.

Тут охороняється грабовий ліс за участю рідкісних видів рослин (Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Зазначена ділянка вкрита похідним грабовим деревостаном з участю дуба звичайного віком понад 60 років. Нами описані тут асоціації грабняків волосистооокового (*Carpinetum (betuli) caricosum (pilosae)*) та плющевого (*C. (betuli) hederosum (helicis)*).

Заповідне урочище розташоване на правому березі р. Гуків і приурочене до умов складного розсіченого рельєфу з багатим і різноманітним трав'яним покривом, у складі якого ростуть занесені до "Червоної книги України" (1996) баранець звичайний, белладонна звичайна, шафран Гейфелів, булатка великоквіткова (*Cephalanthera damasonium* (Mill.) Druce), коручка чемерниковидна та пурпурова, а також любка дволиста. Загалом, характерною рисою цієї заповідної ділянки є значна частка бореальних видів. Крім згаданого вище баранця звичайного, до них належать веснівка дволиста (*Maianthemum bifolium* (L.) F.W. Schmidt), квасениця звичайна (*Oxalis acetosella* L.), плаун булавовидний (*Lycopodium clavatum* L.), багатоніжка звичайна (*Polypodium vulgare* L.) і голокучник дубовий (*Gymnocarpium dryopteris* (L.) Newman).

З "червонокнижних" тварин тут встановлене перебування красуні-дівки (*Calopteryx virgo* (L.)), вусача мускусного, махаона, ведмедиць Гері (*Callimorpha quadripunctaria* (Poda)) і хазяйки (*C. dominula* (L.)) та жаби прудкої. Усі вони виявлені переважно серед прибережних ділянок р. Гукив.

Територія заповідного об'єкту має витягнуту конфігурацію, у зв'язку з чим є вразливою для різних видів антропогенного впливу.

КОЦЮБА. Площа: 15,0 га. **Розташування:** Прут-Дністровське межиріччя (Хотинська височина), околиці с. Горошівці Заставнівського району. **Підпорядкування:** Чернівецький держлісгосп, Чорнівецьке лісництво, кв. 12 (л. д. 8). **Утворення:** рішення облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р.

Об'єкт створений для збереження букових деревостанів пралісового характеру (Солодкова, 1974; Стойко, 1977; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Заповідне урочище розташоване на південно-західних схилах г. Коцюба в межах Хотинської височини. За даними З.С. Заєць зі співавторами (1980), на його території переважають букові ліси з домішкою дуба звичайного, які представлені угрупованнями бучин підмаренникових (*Fagetum (sylvaticae) galiosum (odorati)*) та яглицевих (*F. aegopodiosum (podagrariae)*). Флористичний склад цих угруповань характеризується типовим для таких лісів комплексом видів, серед яких виявлені занесені до "Червоної книги України" (1996) шафран Гейфелів, коручка чемерниковидна, любка дволиста, а також белладонна звичайна.

Раритетна фауна заповідного об'єкта фактично не вивчена. Тут і на прилеглих ділянках відомі знахідки поодиноких особин жука-оленья, жаби прудкої та вовчка горішкового.

ЛУКІВКА. Площа: 15,0 га. **Розташування:** Прут-Дністровське межиріччя (Хотинська височина), Заставнівський район (найближчий населений пункт – с. Чорнівка Новоселицького району). **Підпорядкування:** Чернівецький держлісгосп, Чорнівецьке лісництво, кв. 45 (л. д. 8). **Утворення:** рішення облвиконкому № 182 від 30.05.1979 р.

Охороняється ділянка букового лісу з наявністю в її складі рідкісних видів та угруповань (Солодкова, 1974;

Стойко, 1977; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Найбільш детальний геоботанічний опис заповідного урочища наводить З.С. Заєць зі співавторами (1980). Особливу природоохоронну цінність ця ділянка має у зв'язку з наявністю на її території бучини барвінкової (*Fagetum (sylvaticae) vincosum (minoris)*) – угруповання, занесеного до Зеленої книги України (1987) (тут домінує у травостої реліктовий вид барвінок малий (*Vinca minor* L.)). Ліси такого типу трапляються лише на Хотинській височині та в Передкарпатті (Зелена книга..., 1987).

До нижніх частин схилів і умов помірного зволоження на території заповідного урочища приурочені ценози бучини безщитникової (*F. athyriosum (filix-feminae)*). У її складі зростає низка бореальних видів, серед яких голокучник дубовий, веснівка дволиста, квасениця звичайна, грушанка круглолиста (*Pyrola rotundifolia* L.), а також такий рідкісний для цього регіону вид, як баранець звичайний. З числа монтанних флористичних елементів тут виявлений апозерис смердючий (*Aposeris foetida* (L.) Less.).

З раритетних видів рослин, крім баранця звичайного, трапляються белладонна звичайна, булатки довголиста та великоквіткова, коручка пурпурова, гніздівка звичайна і любка дволиста (Чорней та ін., 2003б). "Червонокнижна" фауна тут представлена буквально кількома видами (жук-самітник (*Osmoderma eremita* (Scop.)), сатурнія руда, жаба прудка й деякі інші).

РУКАВ. Площа: 30,0 га. **Розташування:** Прут-Дністровське межиріччя (Хотинська височина), Заставнівський район (найближчий населений пункт – с. Чорнівка Новоселицького району). **Підпорядкування:** Чернівецький держлісгосп, Чорнівецьке лісництво, кв. 46 (л. д. 4 і 7), кв. 47 (л. д. 4), кв. 60 (л. д. 1, 2 і 13). **Утворення:** рішення облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р.

Створене для збереження типової для регіону вікової бучини за участю у флористичному складі раритетних видів (Солодкова, 1974; Стойко, 1977; Заєць та ін., 1980; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Зелена книга..., 1987; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Характеристику рослинності заповідного урочища наводить З.С. Заєць зі співавторами (1980). Воно розташоване на схилі північної експозиції крутизоною 8–10°. Найпоширенішою в його межах є бучина волосистоосокова (*Fagetum (sylvaticae) caricosum (pilosae)*). Тут також представлені угруповання бучин підмаренникової (*F. galiosum (odorati)*) та безщитникової (*F. athyriosum (filix-feminae)*). Нами виявлені ділянки букової діброви площевої (*Fageto (sylvaticae) – Quercetum (roboris) hederosum (helicis)*). З деревних видів на території урочища поодинокі трапляються дуб скельний (*Quercus petraea* Liebl.), явір, черешня (*Cerasus avium* (L.) Moench) та граб звичайний (*Carpinus betulus* L.) – постійні супутники бука лісового. Загалом для заповідної ділянки властиві бучини карпатського типу з багатим флористичним складом, в якому представлені як неморальні, так і бореальні (під'ялиник звичайний (*Monotropa hypopitys*

L.), веснівка дволиста, квасениця звичайна, щитник австрійський (*Dryopteris dilatata* (Hoffm.) A. Gray) елементи.

З числа занесених до “Червоної книги України” (1996) рослин у межах заповідної ділянки відмічені всі три види булаток – довголиста, великоквіткова, а також найбільш рідкісна з них червона (*Cephalanthera rubra* (L.) Rich.). Крім того, тут наявні беладонна звичайна, цибуля ведмежа (*Allium ursinum* L.), коручка пурпурова та любка дволиста.

Раритетна фауна цього об’єкта ПЗФ та прилеглих ділянок представлена 11 видами: жук-самітник, сатурнія руда, мурашка мала лісова і руда лісова, слимак виноградний, жаба прудка, мідянка (*Coronella austriaca* Latr.), сова довгохвоста (*Strix uralensis* Pall.), борсук, білка та вовчок горішковий.

Лісовій рослинності Хотинської височини властивий своєрідний перехідний характер. У південній та південно-західній припрутській частині, яка відкрита для вологих західних вітрів, переважають букові ліси. Причому це майже типові карпатські бучини, зокрема їхній передкарпатський варіант. Для них характерна значна участь у флористичному складі бореальних і монтанних видів. Крім того, в цій частині Хотинської височини проходить межа ареалу ялиці білої (*Abies alba* Mill.) (Швиденко, 1967), що підкреслює спорідненість букових лісів цієї місцевості з бучинами Передкарпаття. Водночас у деревостані значну роль відіграють дуб звичайний і граб звичайний. Охорону лісів такого типу забезпечують заповідні об’єкти, розташовані на території Чорнівецького лісництва Чернівецького держлісгоспу.

У центральній частині Хотинської височини частка букових лісів зменшується, збільшуються площі зайняті дубовими лісами з дуба звичайного. Значна їх частина припадає на буково-дубові й дубово-букові деревостани. Разом з тим, зменшується участь у флористичному складі бореальних і монтанних видів, зростає роль субсередземноморських географічних елементів (при домінуючій ролі неморальних видів). Лісові угруповання такого характеру складають основу заповідних об’єктів на території Рухотинського, Колінківського та Клішківського лісництв Хотинського держлісгоспу.

У північній придністровській частині Хотинської височини домінуюче положення вже займають дубові та грабово-дубові ліси, які охороняються в ландшафтних заказниках “Триняцька стінка” та “Баламутівська стінка”.

МАРТИНІВСЬКЕ. Площа: 26,0 га. **Розташування:** Прут-Дністровське межиріччя, між селами Погорілівка і Чорний Потік Заставнівського району. **Підпорядкування:** Онутська сільська рада. **Утворення:** взяте під охорону 29.12.1972 р. рішенням облвиконкому № 473 як ботанічна пам’ятка природи на площі 35,0 га, а рішенням облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р. вона переведена до категорії заповідних урочищ з площею 26,0 га.

Тут охороняються степові та лучно-степові фітоценози за участю рідкісних видів флори (Воропай та ін., 1978; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Смолінська та ін., 1998; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Заповідна ділянка розташована на стрімкому правому схилі долини р. Чорний Потік (правої притоки Дністра) зі скельними відслоненнями гіпсів середнього баденію й органогенних вапняків сеноману. У гіпсах виявлені цікаві карстові печери, біля підніжжя – джерела карстових вод. Характеристику рослинного покриву цього регіону наводять І.В. Артемчук (1956), а також Ю.Р. Шеляг-Сосонко і Р.С. Байрова (1965).

Рослинність урочища описана у працях З.С. Заєць зі співавторами (1981) та В.І. Стефаніка зі співавторами (1987). За даними цих дослідників, на території заповідного об’єкта домінуюче положення займають угруповання формації костриці валіської (*Festuceta valesiaca*), зрідка на крутосхилах трапляються ценози формації чебрецю подільського (*Thymeta podolici*).

У флористичному складі цих угруповань налічується близько 50 видів, але переважають лучно-степові та степові. З них до “Червоної книги України” (1996) занесені сон великий (*Pulsatilla grandis* Wender.) і чорніючий (*P. nigricans* Steud.), лециця дністровська (*Gypsophila thyratica* A. Krasnova), зіновать біла (*Chamaecytisus albus* (Nacq.) Rothm.), ковили волосиста (*Stipa capillata* L.) і пірчаста (*S. pennata* L.), а до регіонально рідкісних належать горицвіт весняний (*Adonis vernalis* L.), анемона лісова (*Anemone sylvestris* L.), сон широколистий (*Pulsatilla patens* (L.) Mill.), айстра степова (*Aster amellus* L.), юринея вапнякова (*Jurinea calcarea* Klokov), віхалка гілляста (*Anthericum ramosum* L.), гіацинтик блідий (*Hyacinthella leucophaea* (K. Koch) Schur), леопольдія чубкувата (*Leopoldia comosa* (L.) Parl.) та півники угорські (*Iris hungarica* Waldst. & Kit.).

Рідкісних і зникаючих тварин у межах цього об’єкта ПЗФ та на прилеглих ділянках виявлено трохи більше 20 видів. Найбільш характерними з них є красуня-діва, дозорець-імператор (*Anax imperator* Leach), вусач мускусний, махаон, подалірій (*Iphiclides podalirius* (L.)), люцина (*Hamearis lucina* (L.)), синявіці Альфон (*Maculinea alcon* (Den. et Schiff.)) і Аріон (*M. arion* L.), ведмедиця Гера, ксилокопи фіолетова (*Xylocopa violaceae* (L.)) і звичайна (*X. valga* Gerst.), слимак виноградний, кумка червоночерева (*Bombina bombina* (L.)), квакша, деркач (*Crex crex* (L.)), сорокопуд сирій (*Lanius excubitor* L.), вовчок горішковий, сліпак білозубий (*Nannospalax leucodon* (Nordm.)) і деякі інші.

Слід відмітити, що заповідне урочище розташоване неподалік від населених пунктів і зазнає, у зв’язку з цим, антропогенного впливу (випас худоби, збір декоративних рослин на букети, випалювання тощо), що негативно позначається на стані природних комплексів, які тут охороняються (Заєць і др., 1978).

ХРЕЩАТИЦЬКО-ЗВЕНЯЧИНСЬКЕ. Площа: 25,0 га. **Розташування:** Прут-Дністровське межиріччя, окол. сіл Хрещатик і Звенячин Заставнівського району. **Підпорядкування:** Репужинецька та Звенячинська сільські ради. **Утворення:** взяте під охорону 29.12.1972 р. рішенням облвиконкому № 473 як ботанічна пам’ятка природи на площі 20,0 га. Рішенням облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р. вона переведена до категорії заповідних урочищ з площею 25,0 га і приєднанням геологічної пам’ятки природи “Звенячинська стінка”, створеної також у 1972 р.

Забезпечує охорону унікальних відслонень девонських пісковиків, силурійських сланців (еталонний розріз) та вапняків неогену на схилах р. Дністер, багатих фауною безхребетних і раритетними видами флори (Воропай та ін., 1978; Заець і др., 1978; Заець та ін., 1981; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Стефанік і др., 1987; Смолінська та ін., 1998; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Заповідне урочище (це дуже мальовнича місцевість) розташоване на стрімкому березі Дністра, навпроти м. Заліщики. Рослинний покрив ділянки охарактеризовано І.В. Артемчуком (1956), а також Ю.Р. Шелягом-Сосонко і Р.С. Байровою (1965).

У складі рослинності заповідного урочища домінуюче положення займають рідкісні для України реліктові угруповання середньоевропейського гірського виду сеслерії Хейфлера (*Sesleria heufleranae*), що занесені до “Зеленої книги України” (1987) та Регіональної “Зеленої книги” (Раритетні фітоценози..., 1997). Тут фрагментарно трапляються угруповання формацій костриці валіської (*Festuceta valesiaca*), бородача звичайного (*Botriochloa ischaemi*), самосилу гайового (*Teucrieta chamaedrytis*). До числа рідкісних належать також угруповання ковили волосистої (*Stipeta capillatae*), які представлені на незначних за площею ділянках.

З раритетних видів флори на території заповідного урочища трапляються лециція дністровська, зіновать біла, ясенець білий (*Dictamnus albus* L.), юринія вапнякова, тонконіг різнобарвний (*Poa versicolor* Besser), ковила волосиста, горлиця весняний, леопольдія чубкувата (*Leopoldia comosa* (L.) Parl.), гіацинтник блідий, перлівка трансільванська (*Melica transilvanica* Schur) і сеслерія Хефлерова (*Sesleria heufleriana* Schur).

Для околиць с. Хрещатик і заповідного урочища зокрема, вказується гвоздика граціанополітанська (*Dianthus gratianopolitanus* Vill.) (Определитель..., 1987; Червона книга..., 1996). Це єдине місцезнаходження цього західноєвропейського виду на території України. Підтвердити його зростання в зазначеному локалітеті, незважаючи на неодноразові пошуки, поки що нам не вдалося. Рекомендується надати цій території статусу заказника загальнодержавного значення (Червона книга..., 1996).

Раритетна фауна тут представлена низкою “червонокнижних” видів, а також тварин, занесених до Європейського та Світового червоних списків. Серед них, насамперед, необхідно зазначити вусача мускусного, махаона, подалірія, люцину, ксилокоп фіолетову і звичайну, слимака виноградного, квакшу, деркача, сорокопуда сірого та вовчка горішкового.

До східної межі урочища прилягає комплекс діючого Свято-Іоанно-Златоустівського чоловічого монастиря.

ДЕРЕВНИЦЯ. Площа: 98,0 га. **Розташування:** Прут-Дністровське межиріччя, окол. с. Репужинці Заставнівського району. **Підпорядкування:** Чернівецький держлісгосп, Кіцманське лісництво, кв. 5. **Утворення:** рішення облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р.

Охороняється типовий для цієї частини Дністровського каньйону ландшафт бічної яруги з відслоненнями корінних порід і виходами джерел (Коренчук, Солод-

кий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Заповідне урочище являє собою глибокий яр, врізаний у високий правий схил долини р. Дністер, зі стрімкими урвищами в місцях виходів корінних порід у вигляді скелястих виступів різної величини та кам’яних нагромаджень. Тут знаходиться джерело із слабомінералізованою водою досить великого дебіту.

У рослинності заказника переважають штучні деревостани з сосни звичайної (*Pinus sylvestris* L.) та робінії звичайної (*Robinia pseudoacacia* L.) середнього віку. Практично корінні грабово-дубові (*Carpineto (betuli) – Quercetum (roboris)*) й умовно корінні дубово-грабові (*Querceto (roboris) – Carpinetum (betuli)*) угруповання займають близько третини території заповідного урочища. Середній вік насаджень сягає близько 50 років, максимальний – не перевищує 100 років. У складі деревного ярусу нерідко трапляються клен гостролистий (*Acer platanoides* L.) і явір. Підлісок формують типові для придністровських дібров види: калина цілолиста (*Viburnum lantana* L.), бруслина бородавчаста (*Euonymus verrucosa* Scop.), різні види глоду (*Crataegus* sp.), ліщина звичайна (*Corylus avellana* L.) й інші.

Значну частку трав’яного покриву в лісокультурах акації та сосни складають синантропні види. У складі деревостанів з переважанням дуба звичайного виявлені й раритетні представники: чемерник червонуватий (*Helleborus purpurascens* Waldst. & Kit.) (у значній кількості), клокичка периста, підсніжник білосніжний, лілія лісова і булатка великоквіткова.

Фауна в межах заповідного урочища та на прилеглих територіях досить багата й різноманітна. Тут встановлене перебування принаймні кількох десятків раритетних видів тварин: вусач мускусний, махаон, подалірій, ванесса чорно-руда (*Nymphalis xanthomelas* (Esp.)), люцина, синявці Мелеар (*Polyommatus daphnis* (Den. et Schiff.)), Алькон і Аріон, сатурнія грушева (*Saturnia pyri* Schiff.), стрічкарка орденська малинова (*Catocala sponsa* (L.)), ведмедиця Гера, ксилокопи фіолетова і звичайна, слимак виноградний, квакша, мідянка, лелека чорний (*Ciconia nigra* (L.)) (на годівлі), лунь польовий (*Circus cyaneus* (L.)) (протягом міграційного періоду), деркач, пугач (*Bubo bubo* (L.)) (гніздування не доведене), сорокопуд сірий, вовчок горішковий, сліпак білозубий та інші.

На території заповідної ділянки необхідно проводити лісотехнічні заходи з метою наближення структури деревостанів до корінних. А це потребує переведення її в категорію заказників, або ж вилучення зі складу малоцінних у природоохоронному відношенні лісокультур.

РИНВА. Площа: 33,0 га. **Розташування:** Буковинське Передкарпаття, окол. с. Стрілецький Кут Кіцманського району. **Підпорядкування:** Чернівецький держлісгосп, Ревнянське лісництво, кв. 8 (л. д. 2 і 7). **Утворення:** рішення облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р.

Заповідне урочище забезпечує охорону вікового букового насадження за участю модрина європейської (*Larix decidua* Mill.) та сосни звичайної (Стойко, 1964, 1966, Гринь та ін., 1971; Ющенко, 1983; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солод-

кий, 2001; Сівак та ін., 2004). Воно знаходиться на схилі північної експозиції, крутизною близько 10°, і в його підніжжі. Верхню частину схилу займають угруповання бучини підмаренникової (*Fagetum (sylvaticae) galiosum (odorati)*), нижню – волосистоосокової (*F. caricosum (pilosae)*), а підніжжя – яглицевої (*F. aegopodiosum (pilosae)*).

Заповідна ділянка має також лісвінче значення. Тут у складі корінного букового деревостану віком 100–120 років за участю традиційних супутників бука лісового – дуба звичайного, граба звичайного, клена гостролистого та явора, сформовані (окремими біогрупами по 30–40 дерев) лісокультури модрина європейської й сосни звичайної. Серед підросту переважають бук лісовий і граб звичайний. Цікаво відмітити в його складі наявність субсередземноморського зникаючого виду – береки (*Sorbus torminalis* (L.) Crantz). У трав'яному покриві переважають неморальні види, звичайні супутники бука: медунка темна (*Pulmonaria obscura* Dumort.), печіночниця звичайна (*Hepatica nobilis* Schreb.), підлісник європейський (*Sanicula europaea* L.), зеленчук жовтий (*Lamium galeobdolon* (L.) L.) та інші. Трапляються й бореальні елементи, зокрема, грушанка середня (*Pyrola media* Sw.). З раритетних рослин, крім береки, виявлені белладонна звичайна, шафран Гейфелів, коручка чемерниковидна, а також гніздівка звичайна (Чорней та ін., 2005).

Раритетна фауна цього об'єкта ПЗФ вивчена відносно непогано і налічує не менше 20 видів. Серед них нами виявлені жук-олень, сатурнія руда, ведмедиці Гера і хазяйка, мурашка руда лісова, слимак виноградний, квакша, жаба прудка, лелека чорний (гніздування не доведене), вухань звичайний, борсук, білка, вовчки лісовий, сірий і горішковий.

БУКОВИЙ ПРАЛІС. Площа: 27,0 га. **Розташування:** Буковинське Передкарпаття, між селами Ревне і Стрілецький Кут Кіцманського району. **Підпорядкування:** Чернівецький держлісгосп, Ревнянське лісництво, кв. 5 (л. д. 1). **Утворення:** рішення облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р.

Охороняється ділянка корінного букового пралісу за участю дуба звичайного (Стойко, 1964, 1966; Гринь та ін., 1971; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Насадження має еталонне значення як залишки корінних для цього регіону широколистяних пралісів. У складі насадження переважає бук лісовий, а дуб звичайний трапляється як домішка. Середній вік – 140–160 років. Тут зустрічаються окремі дерева дуба віком близько 300 років. Повнота – 0,6–0,7. Серед підросту переважають бук лісовий і граб звичайний. Домінантом трав'яного покриву виступає осока волосиста (*Carex pilosa* Scop.). Ценотично заповідна ділянка представлена угрупованнями дубової бучини волосистоосокової (*Querceto (roboris) – Fagetum (sylvaticae) caricosum (pilosae)*) та рідкотравної (*Q. – F. nudum*). З раритетних видів рослин у межах заповідного урочища виявлені шафран Гейфелів, булатка довголиста, коручки чемерниковидна і пурпурова, а також гніздівка звичайна.

З “червонокнижних” тварин тут відмічені жук-олень (відомі поодинокі знахідки), сатурнія руда (відносно

звичайна), ведмедиці Гера і хазяйка (трапляються спорадично), жаба прудка (зустрічається в окремих місцях), лелека чорний (гніздування не доведене) і борсук (відоме єдине поселення).

Слід відмітити, що поряд, у цьому ж кварталі, розташовані ботанічні пам'ятки природи місцевого значення “Дубово-букова ділянка” (л. д. 2) та “П'ятисотлітній дуб” (л. д. 3). Тому доцільно об'єднати всі три заповідні ділянки і створити на їхній основі лісовий заказник. Необхідність цього зумовлена тим, що заповідне урочище “Буковий праліс” безпосередньо межує з сільськогосподарськими угіддями і це не дозволяє забезпечити дотримання режиму, який згідно природоохоронного законодавства регламентований для такої категорії об'єктів ПЗФ, як “заповідне урочище”.

ГАЙОК. Площа: 62,0 га. **Розташування:** Буковинське Передкарпаття, між селами Тернавка і Куликівка Герцаївського району. **Підпорядкування:** Чернівецький держлісгосп, Тарнавське лісництво, кв. 12 (л. д. 1), кв. 13 (л. д. 1), кв. 14 (л. д. 2 і 3). **Утворення:** рішення облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р.

Охороняється високопродуктивне букове насадження віком понад 100 років (Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Заповідна ділянка розташована у верхній і середній частинах слабо спадистого схилу західної та північно-західної експозиції. Більша частина території зайнята угрупованнями бучини рідкотравної (*Fagetum (sylvaticae) nudum*), місцями трапляються фрагменти ценозів бучин підмаренникової (*F. galiosum (odorati)*), зеленчукової (*F. galeobdolosum (lutei)*) та грабової бучини волосистоосокової (*Caprineto (betuli) – Fagetum (sylvaticae) caricosum (pilosae)*). З “червонокнижних” видів рослин трапляються булатка великоквіткова, коручка чемерниковидна та гніздівка звичайна (Чорней та ін., 2001, 2003в, 2005).

Раритетні тварини тут представлені красотілом пахучим (*Calosoma sycophanta* (L.)), вусачем мускусним, моріусом темним (*Morimus funereus* Mulsant) і деякими іншими “червонокнижними” видами.

Заповідне урочище є типовим результатом проведення лісотехнічних заходів, спрямованих на формування високопродуктивного букового насадження, в якому майже відсутні домішки інших деревних порід. Нижня частина і дно яру, на схилі якого розташоване урочище, має більш природний характер. Ця ділянка ускладнена зсувами і в умовах різноманітного мікрорельєфу сформувались угруповання з багатим флористичним складом, де поряд з буком лісовим ростуть дуб звичайний, явір, клен гостролистий, черешня і граб звичайний. Тут наявна велика різноманітність видового складу трав'яного покриву з участю таких рідкісних видів, як булатка червона, зозуліні черевички справжні (*Cypripedium calceolus* L.), коручка пурпурова, гніздівка звичайна і лобка дволиста. Необхідно приєднати цю ділянку до заповідного урочища, можливо навіть за рахунок вилучення з її складу частини високопродуктивних букових дерево-

станів. У такому випадку заповідному урочищу буде властива вища територіальна цілісність і природність меж.

ГАЙ КРАСУНІ. Площа: 12,0 га. **Розташування:** Буковинське Передкарпаття, окол. с. Тернавка Герцаївського району. **Підпорядкування:** Чернівецький держлісгосп, Тарнавське лісництво, кв. 10 (л. д. 2–5). **Утворення:** рішення облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р.

Забезпечує охорону високопродуктивного вікового букового насадження практично корінного характеру за участю береки (Ющенко, 1983; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Заповідне урочище розташоване у верхній частині схилу західної експозиції крутизною 5–10°, у витоків р. Тернавка. Більшу його частину займають угруповання формації букових лісів, що представлені асоціаціями бучини рідкотравної (*Fagetum (sylvaticae) nudum*) та дубової бучини підмаренникової (*Querceto (roboris) – Fagetum (sylvaticae) galiosum (odorati)*) з домішкою береки. Незначну ділянку (близько 0,5 га) займає букова діброва підмаренникова (*Fageto (sylvaticae) – Quercetum (roboris) galiosum (odorati)*). Насадження двоярусне; у складі першого ярусу, крім домінантів, трапляються берека, черешня та клен гостролистий. Повнота його 0,7–0,8, висота – 27–30 м. Другий ярус представлений в основному грабом звичайним, відмічена тут також і берека. Його висота – 18–20 м. Підлісок виражений слабо. Трав'яний покрив складають переважно неморальні види, серед яких наявні з числа занесених до “Червоної книги України” (1996) булатка великоквіткова, коручка чемерниковидна та гніздівка звичайна (Чорней та ін., 2003б, 2005).

З раритетних тварин у межах заповідного урочища та на прилеглих ділянках виявлені лише морісум темний.

ДУБОВИЙ ПРАЛІС. Площа: 12,0 га. **Розташування:** Буковинське Передкарпаття, окол. с. Турятка Глибоцького району. **Підпорядкування:** Чернівецький держлісгосп, Турятське лісництво кв. 2 (л. д. 2). **Утворення:** рішення облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р.

Охороняється практично корінне високопродуктивне дубове насадження віком близько 150 років (Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Ця заповідна ділянка вкрита віковою яглицевою дібровою (*Quercetum (roboris) aegopodiosum (podagrariae)*) з багатим флористичним складом, в якому переважають неморальні види, а з рідкісних рослин трапляються шафран Гейфелів і лілія лісова. Повнота деревостану – 0,5, висота – 30–33 м. У другому ярусі домінуюче положення займають бук лісовий і граб звичайний з домішкою клена гостролистого та черешні. Повнота його 0,7, середній вік – 50 років. Підріст сформований також в основному за рахунок бука і граба, поновлення дуба звичайного дуже слабке.

З “червонокнижних” тварин тут встановлене перебування жука-оленя (в період льоту імаго нам зрідка траплялися поодинокі особини).

Слід відмітити, що урочище знаходиться біля дороги, поряд розташовані сільськогосподарські угіддя

(поля, пасовища), через що ця територія зазнає антропогенного впливу, свідченням якого є наявність значної кількості синантропних видів у флористичному складі.

ЗРУБ. Площа: 9,1 га. **Розташування:** Буковинське Передкарпаття, окол. с. Турятка Глибоцького району. **Підпорядкування:** Чернівецький держлісгосп, Турятське лісництво, кв. 17 (л. д. 1, 3 і 18). **Утворення:** рішення облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р.

Охороняється вікове дубове насадження умовно корінного характеру (Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

У ценотичному відношенні заповідне урочище являє собою грабову діброву яглицеву (*Carpinetum (betuli) – Quercetum (roboris) aegopodiosum (podagrariae)*) – досить звичайне угруповання для цього регіону. Перший ярус висотою 32–35 м формує дуб звичайний, що має порослеве походження та вік понад 120 років; повнота деревостану – 0,5. У другому ярусі домінуюче положення займає граб звичайний, висотою 15–20 м і повнотою 0,6. Досить часто трапляються черешня і явір, а в підліску зрідка – ліщина звичайна. Поновлення дуба незадовільне – у підрості переважає граб звичайний. Трав'яний покрив представлений переважно неморальними компонентами. З “червонокнижних” рослин виявлені шафран Гейфелів та лілія лісова.

Раритетна фауна фактично не вивчена. У межах цього об'єкту ПЗФ дуже зрідка зустрічаються поодинокі особини жука-оленя.

Заповідне урочище розташоване біля дороги Турятка–Куликівка, оточене сільськогосподарськими угіддями, поряд знаходиться літній табір для великої рогатої худоби, у зв'язку з чим воно зазнає антропогенного впливу.

ПРАЛІС ЯСЕНА ЗВИЧАЙНОГО. Площа: 5,7 га. **Розташування:** Буковинське Передкарпаття, окол. с. Турятка Глибоцького району. **Підпорядкування:** Чернівецький держлісгосп, Турятське лісництво, кв. 1 (л. д. 5 і 22). **Утворення:** рішення облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р.

Забезпечує охорону вікового ясеневого насадження за участю явора та вільхи чорної (*Alnus glutinosa* (L.) Gaertn.) практично корінного характеру (Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Заповідне урочище розташоване в долині невеличкого потоку і приурочене до умов сирих грудів. Тут збереглися рештки корінних для такого типу умов насаджень, що представлені яворово-ясеневими лісами ведмежоцибулевими (*Acereto (pseudoplatani) – Fraxinetum (excelsioris) alliosum (ursini)*) та чорновільхово-ясеневими яглицевими (*Alneto (glutinosa) – Fraxinetum (excelsioris) aegopodiosum (podagrariae)*). Такі лісові угруповання відповідного віку мають унікальний характер як для цього регіону, так і для Буковини загалом.

Крім домінантів у складі деревостану трапляються клен гостролистий, черемха звичайна (*Padus avium* Mill.), верба біла (*Salix alba* L.), берест (*Ulmus minor* Mill.), черешня і граб звичайний. У трав'яному покриві представлені переважно гігрофільні рослини. З “черво-

нокнижних” видів на території заповідного урочища наявна цибуля ведмежа, яка місцями утворює суцільні зарості.

Раритетна фауна не вивчена.

У цьому ж кварталі, крім охарактеризованого заповідного урочища, знаходиться ще одне – “Зруб”, а також дві пам’ятки природи – “Букова ділянка” та “Ділянка рідкісних рослин”. Поряд, у кв. 2 – заповідне урочище “Дубовий праліс”. Усі вони розташовані у витоках р. Селишта, яка впадає в р. Молниця – ліву притоку Сірету, і є складовими частинами єдиного ландшафтного комплексу в ранзі урочища. Необхідно всі ці ділянки об’єднати і створити на їхній базі один великий заповідний об’єкт (ландшафтний заказник чи заповідне урочище), який би набагато краще забезпечував збереження та відтворення елементів природних екосистем, що тут охороняються, і став би важливим складовим елементом майбутньої екомережі регіону.

ГЛИНИЩЕ. Площа: 30,0 га. **Розташування:** Буковинське Передкарпаття, окол. с. Турятка Глибочького району. **Підпорядкування:** Чернівецький держлісгосп, Турятське лісництво, кв. 10 (л. д. 9), кв. 15 (л. д. 1). **Утворення:** рішення облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р.

Охороняється вікове букове насадження практично корінного характеру (Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Заповідне урочище розташоване у витоках р. Жижія і ценогично представлене угрупованнями субформаций букових і грабово-букових лісів з асоціаціями бучин волосистоосокової (*Fagetum (sylvaticae) caricosum (pilosae)*) та підмаренникової (*F. galiosum (odorati)*), грабової бучини волосистоосокової (*Caprineto (betuli) – Fagetum (sylvaticae) caricosum (pilosae)*) та щитникової (*C. – F. dryopteridosum (filix-maris)*). Характерною рисою заповідної ділянки є наявність у складі деревостану значної кількості липи серцелистої (*Tilia cordata* Mill.); тут також трапляється і дуб звичайний. Повнота деревостану – 0,7–0,8, вік – 90–120 років, висота – 30–33 м.

Для трав’яного покриву властивий порівняно багатий флористичний склад за участю таких раритетних видів як белладонна звичайна, шафран Гейфелів, булатка довголиста, коручка чемерниковидна, гніздівка звичайна і любка дволиста.

Раритетна фауна не вивчена.

ВІСІМ БЕРЕГ. Площа: 7,7 га. **Розташування:** Буковинське Передкарпаття, окол. с. Валя Кузьмина Глибочького району. **Підпорядкування:** Чернівецький держлісгосп, Кузьминське лісництво, кв. 1 (л. д. 3 і 5). **Утворення:** рішення облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р.

Створене з метою охорони вікових дерев береги – зникаючого виду нашої флори, цінної лікарської і технічної рослини (Ющенко, 1983; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Заповідне урочище розташоване у верхній частині схилу південної експозиції і берега тут зростає у складі

субформації дубово-букових лісів, що представлені асоціацією дубової бучини волосистоосокової (*Querceto (roboris) – Fagetum (sylvaticae) caricetum (pilosae)*) (Буджак, 1994; Буджак та ін., 2000). Вона входить до складу першого ярусу, добре цвіте і плодоносить. Наявні також підріст і сходи береги в радіусі 50–100 м від маточників. Підлісок зріджений, проєктивне покриття трав’яного ярусу 60–70 %; у ньому переважають неморальні види.

У вид. 2 цього ж кварталу росте рідкісний європейсько-середземноморський вид – зозулинець пурпуровий (*Orchis purpurea* Huds.). Це одне з одинадцяти відомих місцезнаходжень цього виду в Буковинському Передкарпатті і єдине, яке збереглося (Proscorianu-Proscorovici, 1890; Hormuzaki, 1911; Чорней та ін., 1999а, б; Загульський, 2002). Популяція налічує понад 100 різновікових особин. Вперше в окол. с. Валя Кузьмина цей вид виявив А. Мустаця у другій половині ХІХ ст. Крім того, як на території заповідного урочища, так і на прилеглих ділянках, ростуть занесені до “Червоної книги України” (1996) шафран Гейфелів, булатка довголиста, зозулині черевички справжні, коручки чемерниковидна та пурпура, зозулині сльози яйцелисті (*Listera ovata* (L.) R. Br.), гніздівка звичайна і любка дволиста. У вид. 2 також трапляються поодинокі особини береги. Необхідно приєднати зазначений виділ до заповідного урочища та перейменувати його в “Кут Баїнський”.

Раритетна фауна цього об’єкта ПЗФ не вивчена.

БУГАСЦЬ. Площа: 12,0 га. **Розташування:** Буковинське Передкарпаття, окол. с. Станівці Глибочького району. **Підпорядкування:** Глибочький держспецлісгосп, Кам’янське лісництво, кв. 5 (л. д. 18 і 23). **Утворення:** рішення облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р.

Охороняються практично корінні високопродуктивні чорновільхові та дубові деревостани, що сформувалися в умовах надмірного зволоження (Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004). Детальніше об’єкт охарактеризований у відповідній публікації (Чорней та ін., 2003г).

Заповідне урочище розташоване на лівому березі р. Молниця (ліва притока Сірету), нижче її витоків. Долина Молниці в її витоках заболочена, тому тут домінуюче положення займають рослинні угруповання з переважанням очерету звичайного (*Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud.). На ділянках водного плеса рясно представлені види з родів рдесник (*Potamogeton* sp.) і ряска (*Lemna* sp.).

Більшу частину території заповідного урочища (7,0 га) займають угруповання асоціації чорновільшняків гадючничкового (*Alnetum (glutinosa) filipendulosum (ulmariae)*) та підмаренникового (*A. (glutinosa) galiosum (aparinae)*), які приурочені до умов сирих грудів. Місцями трапляються обводнені ділянки. Повнота деревостану – 0,6. У його складі наявні види, характерні для подібного типу місцезростань: осика (*Populus tremula* L.), черемха звичайна й інші. У підліску рясно представлені бузина чорна (*Sambucus nigra* L.) і бруслина європейська (*Euonymus europaea* L.), а трав’яний покрив сформований переважно звичайними гігрофільними видами. На узліссі виявлені занесені до “Червоної книги

України” (1996) пізноцвіт осінній (*Colchicum autumnale* L.) і досить рідкісна в Передкарпатті астранція велика (*Astrantia major* L.).

Менш зволожені ділянки, вище по схилу (умови сирих грудів), зайняті угрупованнями діброви яглицевої (*Quercetum (roboris) aegopodiosum (podagrariae)*). Повнота деревостану – 0,6, вік – понад 100 років. У його складі досить рясно представлена черешня, рідше трапляються граб звичайний, клен гостролистий і осика. Важливими компонентами тут є такі “червонокнижні” рослини, як лілія лісова, булатка довголиста, коручка чемерниковидна та гніздівка звичайна.

Багатий і своєрідний тваринний світ цього заповідного об’єкта. Про це свідчать результати наших досліджень, проведених протягом останнього десятиліття. На сьогодні тут найкраще вивчена фауна наземних хребетних, зокрема птахів (Чорней та ін., 2003г). Останні в заповідному урочищі налічують кілька десятків гніздових видів, з яких особливої уваги заслуговують птахи загальноєвропейської природоохоронної значущості (Birds in Europe..., 2004). “Червонокнижні” тварини в межах цього об’єкта ПЗФ представлені (Чорней та ін., 2003г; наші неопубл. матер.) п’явкою медичною (*Hirudo medicinalis* L.), дозорцем-імператором, жуком-оленом, жабою прудкою, борсуком, видрою річковою (*Lutra lutra* L.) і котом лісовим (*Felis silvestris* Schreb.), а з раритетних видів європейського та світового масштабу тут виявлена мурашка руда лісова.

Таким чином, наявні в урочищі комплекси водно-болотної та лісової рослинності, яка за своїм складом подібна до “чорнолісся”, разом зі своєрідною фауною, є унікальними для території Буковинського Передкарпаття. Більша частина їх була знищена у зв’язку з масштабними меліоративними роботами, що проводились у 1960–1970 рр. Особливо рідкісними стали вікові угруповання подібні до тих, що охороняються в заповідному урочищі. Унікального характеру їм надає наявність покладів торфу як на території заповідної ділянки, так і в межах усього урочища. Отже, екосистеми, що тут охороняються, досить оригінальні за своїм характером і мають важливе водорегулююче значення. Надалі бажано розширити площу заповідного об’єкта, включивши до його складу прилегли водно-болотні та лісові масиви.

КРИВКА. Площа: 13,0 га. **Розташування:** Буковинське Передкарпаття, окол. с. Снячів Сторожинецького району. **Підпорядкування:** Чернівецький держлісгосп, Кучурівське лісництво, кв. 17 (л. д. 5 і 6). **Утворення:** рішення облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р.

Забезпечує збереження еталонного дубово-букового насадження, що має лісівниче значення (Заєць та ін., 1980; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Урочище розташоване в умовах більш-менш однорідного рельєфу і його територія вкрита віковим дубово-буковим деревостаном, що в ценотичному відношенні являє собою дубову бучину рідкотравну (*Querceto (roboris) – Fagetum (sylvaticae) nudum*). З деревних рослин тут трапляються ясен звичайний (*Fraxinus excelsior* L.), липа серцелиста, черешня, клен гостролистий та явір. У підліску поодинокі зустрічаються жи-

молость пухната (*Lonicera xylosteum* L.) і вовчі ягоди звичайні (*Daphne mezereum* L.). Місцями у значній кількості наявний пліощ звичайний (*Hedera helix* L.). Знайдені також “червонокнижні” рослини – булатка великоквіткова, зозуліні черевички справжні, коручки чемерниковидна і пурпурова та гніздівка звичайна (Чорней та ін., 2001, 2003б, 2005).

Раритетна фауна не вивчена.

Заповідне урочище з аналогічною назвою є в Іжівському лісництві Сторожинецького держлісгоспу. Тому бажано змінити назву одного з них.

МАЛОВАТНИЙ. Площа: 25,0 га. **Розташування:** Буковинське Передкарпаття, між селами Тисівці і Глибочок Сторожинецького району. **Підпорядкування:** Чернівецький держлісгосп, Кучурівське лісництво, кв. 12 (л. д. 8 і 11), кв. 13 (л. д. 1). **Утворення:** рішення облради № 171-17/01 від 20.12.2001 р. Цей об’єкт ПЗФ створений замість ліквідованого у зв’язку з утратою природоохоронного значення заповідного урочища “Квітка” (Кучурівське лісництво, кв. 17 (л. д. 1), площа 24,0 га).

Забезпечує збереження типового для Передкарпаття цілісного лісового комплексу природного характеру, різноманітного в ценотичному та флористичному відношеннях (Сівак та ін., 2004).

Заповідна ділянка розташована на схилах яру в умовах складного мікрорельєфу (круті схили, западини з водою, зсуви), що обумовлює значне її ценотичне і флористичне різноманіття. У ценотичному відношенні – це угруповання формацій букових (*Fageta sylvaticae*) і дубових (*Querceta roboris*) лісів, у складі яких виявлено понад 100 видів судинних рослин. З числа занесених до “Червоної книги України” (1996) тут трапляються булатки великоквіткова і довголиста, зозуліні черевички справжні, коручки чемерниковидна і пурпурова, зозуліні сльози яйцелисті, гніздівка звичайна та любки дволиста і зеленоквіткова (*Platanthera chlorantha* (Cust.) Rchb.) (Чорней та ін., 2001, 2003б, в, 2005).

Раритетна фауна фактично не вивчена. У межах цього об’єкта ПЗФ рідко зустрічаються поодинокі особини жаби прудкої й вовчка горішкового, а також виявлене поселення борсука.

ДУБІВКА. Площа: 8,9 га. **Розташування:** Буковинське Передкарпаття, окол. с. Нова Красношора Сторожинецького району. **Підпорядкування:** Сторожинецький держлісгосп, Чудейське лісництво, кв. 16 (л. д. 1), кв. 7 (л. д. 5). **Утворення:** взяте під охорону 14.08.1961 р. рішенням облвиконкому № 444/18 під назвою “Ділянка дуба” (площа 8,7 га). 3 29.12.1972 р. рішенням облвиконкому № 473 як пам’ятка природи перейменована на “Дубовий ліс” (площа 8,9 га), а рішенням облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р. переведена до категорії заповідних урочищ з назвою “Дубівка”.

Тут охороняються вікові дубові та ялицево-дубові ліси з дуба звичайного (Стойко, 1977; Воропай та ін., 1978; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Більшу частину території заповідного урочища займають угруповання формації дубових лісів (*Querceta roboris*), зокрема асоціації дубового лісу рідкотравного (*Quercetum (roboris) nudum*). Незначні за площею

ділянки займають фрагменти асоціацій дубового лісу підмаренникового (*Q. galiosum (odorati)*), зеленчукового (*Q. galeobdolosum (lutei)*), плющевого (*Q. hederosum (helicis)*) та ялицево-дубового лісу ожинового (*Abieto (albae) – Quercetum (roboris) rubosum (hirti) nudum*). У складі цих деревостанів поодинокі трапляються бук лісовий, липа серцелиста, явір і смерека (*Picea abies* (L.) Н. Karst.). З.С. Заєць зі співавторами (1980) наголошує, що дубові ліси тут сформовані на місці корінних буково-ялицево-дубових, які мали колись зональне поширення. Свідченням цього є характер підросту, у складі якого досить значною є частка бука лісового та ялиці білої. Трав'яний покрив загалом бідний і являє собою поєднання видів бореального, монтанного та неморального елементів з перевагою останніх. З “червонокнижних” рослин наявні булатка довголиста та любка дволиста, з тварин – жаба прудка і сова довгохвоста.

КВІТКА. Площа: 7,3 га. **Розташування:** Буковинське Передкарпаття, між селами Нова і Стара Красношора Сторожинецького району. **Підпорядкування:** Сторожинецький держлісгосп, Чудейське лісництво, кв. 11 (л. д. 3). **Утворення:** взята під охорону 29.12.1972 р. рішенням облвиконкому № 473 як пам'ятка природи з назвою “Грабово-ялицево-буковий ліс”, а рішенням облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р. переведена до категорії заповідних урочищ з назвою “Квітка”.

Забезпечує охорону вікових ялицево-букових деревостанів характерних для Буковинського Передгір'я, що служать еталонами для реконструкції похідних фітоценозів (Ющенко, 1983; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

У заповідному урочищі виділені такі асоціації: ялицево-букового лісу квасеницевого (*Abieto (albae) – Fagetum (sylvaticae) oxalidosum (acetosellae)*), підмаренникового (*A. – F. galiosum (odorati)*), щитникового (*A. – F. dryopteridosum (filix-maris)*), грабово-ялицево-букового лісу зеленчукового (*Caprineto (betuli) – Abieto (albae) – Fagetum (sylvaticae) galeobdolosum (lutei)*), яворово-ялицево-букового лісу різнотравного (*Acereto (pseudoplatani) – Abieto (albae) – Fagetum (sylvaticae) nudum*) (Солодкова, 1977; Стойко, 1977; Заєць та ін., 1980).

З “червонокнижних” видів рослин відмічено лунарію оживаючу, коручку чемерниковидну та гніздівку звичайну (Чорней та ін., 2001, 2005), а з тварин – тритонів карпатського (*Lissotriton montandoni* (Boul.)) й альпійського (*Mesotriton alpestris* (Laur.)), саламандру плямисту (*Salamandra salamandra* (L.)), жабу прудку та сову довгохвосту.

Незважаючи на невеликі розміри, ділянка багата в ценогичному відношенні, що обумовлено різноманітністю мікрорельєфу.

МИРІВ. Площа: 11,0 га. **Розташування:** Буковинське Передкарпаття, окол. с. Чудей (Межиріччя) Сторожинецького району. **Підпорядкування:** Сторожинецький держлісгосп, Чудейське лісництво, кв. 23 (л. д. 7). **Утворення:** взяте під охорону 14.08.1961 р. рішенням облвиконкому № 444/18 як пам'ятка природи під назвою “Ялицево-смерековий ліс” на площі 13,0 га. Згідно рі-

шення облвиконкому № 473 від 29.12.1972 р. площа зменшена до 11,0 га; 30.05.1979 р. рішенням облвиконкому № 198 пам'ятка природи переведена до категорії заповідних урочищ під назвою “Мирів”.

Забезпечує збереження вікового насадження за участю ялиці білої, бука лісового, дуба звичайного та смереки (Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Детальний опис цього заповідного масиву (розташований в ур. Зубровиця) наводить З.С. Заєць зі співавторами (1980), а коротку геоботанічну характеристику дає С.М. Стойко (1977). За даними цих авторів, раніше тут зонально були поширені ялицеві бучини та букові яличини з домішкою дуба звичайного, але внаслідок монокультурного ведення лісового господарства структура корінних фітоценозів змінилася. Тепер у заповідному урочищі переважають букова яличина квасеницева (*Fagetum (sylvaticae) – Abietum (albae) oxalidosum (acetosellae)*), смерекова яличина безщитникова (*Piceeto (abietis) – Abietum (albae) athyriosum (filix-feminae)*) та квасеницева (*P. – A. oxalidosum (acetosellae)*) і смереково-букова яличина квасеницева (*Piceeto (abietis) – Fagetum (sylvaticae) – Abietum (albae) oxalidosum (acetosellae)*). Нами описані також буково-ялицева смеречина рідкотравна (*Fagetum (sylvaticae) – Abieto (albae) – Piceetum (abietis)*) та квасеницева (*F. – A. – P. oxalidosum (acetosellae)*). Трав'яний покрив досить багатий – налічує понад 40 видів. З “червонокнижних” рослин тут виявлено коручку пурпурову та гніздівку звичайну (Чорней та ін., 2001, 2005).

Раритетна фауна фактично не вивчена. У межах цього об'єкту ПЗФ встановлене перебування “червонокнижної” сови довгохвостої.

РИБНЕ. Площа: 10,0 га. **Розташування:** Буковинське Передкарпаття, окол. с. Чудей Сторожинецького району. **Підпорядкування:** Сторожинецький держлісгосп, Чудейське лісництво, кв. 13 (л. д. 4 і 5). **Утворення:** взяте під охорону 29.12.1972 р. рішенням облвиконкому № 473 як пам'ятка природи під назвою “Межиріччеський ландшафтний резерват”, а 30.05.1979 р. рішенням облвиконкому № 198 вона переведена до категорії заповідних урочищ під назвою “Рибне”.

Тут охороняється високопродуктивний мішаний лісовий масив з переважанням смереки, бука лісового та ялиці, які створюють цінний у науковому, лісівничому й естетичному відношеннях ландшафтно-пейзажний комплекс (Стойко, 1977, Воропай та ін., 1978; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Заповідне урочище включає систему штучних ставків, у прибережній смузі яких поширені болотні трав'янисті угруповання формацій рогозу широколистого (*Typheta latifoliae*), комиша лісового (*Scirpeta sylvaticae*), ситника розлогого (*Junceta effusae*), хвоща річкового (*Equiseteta fluviatilis*). Значну частину водного плеса займають угруповання формації рдесників кучерявого (*Potamogeneta crispi*) та плаваючого (*P. nantantis*). За даними З.С. Заєць зі співавторами (1980) лісові фітоценози на території заповідного урочища представлені асоціаціями смереково-букової яличини

квасеницевої (*Piceeto (abietis) – Fageto (sylvaticae) – Abietum (albae) – oxalidosum (acetosellae)*) й ожинової (*P. – F. – A. rubosum (hirti) nudum*), смерекової яличини квасеницевої (*Piceeto (abietis) – Abietum (albae) oxalidosum (acetosellae)*). Крім того нами описані угруповання ялицевої смеречини плющевої (*Abieto (albae) – Piceetum (abietis) hederosum (helicis)*), яворової бучини переліскової (*Acereto (pseudoplatani) – Fagetum (sylvaticae) mercurialidosum (perenni)*). Уздовж берегів потоків, що впадають у ставки, зустрічаються угруповання вільхи сірої (*Alneta incanae*). Поодинокі або групами в першому та другому ярусах трапляються явір, граб звичайний, дуб звичайний, ясен звичайний і липа серцелиста.

Загалом на території заповідного урочища зростають понад 100 видів судинних рослин, які являють собою своєрідне поєднання неморального, бореального та монтанного геоелементів. Це хоча й невеликий за площею, але багатий у ценотичному та флористичному відношеннях заповідний об'єкт.

З “червонокнижних” рослин тут виявлені булатка довголиста, коручка чемерниковидна, гніздівка звичайна і любка дволиста (Заєць та ін., 1980; Чорней та ін., 2001, 2003б, в, 2005), а також плаун річний (*Lycopodium annotinum* L.) й астранція велика.

Раритетна фауна майже не вивчена. З тварин, занесених на сторінки другого видання “Червоної книги України” (1994), в межах заповідного урочища встановлене перебування тритонів карпатського й альпійського та сови довгохвостой (Смірнов та ін., 1997; наші неопубл. матер.).

КРИВКА. Площа: 21,0 га. **Розташування:** Буковинське Передкарпаття, окол. смт Красноільськ Сторожинецького району. **Підпорядкування:** Сторожинецький держлісгосп, Іжівське лісництво, кв. 39 (л. д. 1). **Утворення:** взяте під охорону 14.08.1961 р. рішенням облвиконкому № 444/18 під назвою “Ялиново-дубова смеречина” (площа 18,0 га). З 29.12.1972 р. рішенням облвиконкому № 473 як пам'ятка природи перейменована на “Ялицево-дубовий ліс” (площа 21,0 га), а рішенням облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р. вона переведена до категорії заповідних урочищ з назвою “Кривка”.

Забезпечує збереження практично корінних ялицевих лісів за участю дуба звичайного і бука лісового (Воропай та ін., 1978; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Геоботанічну характеристику заповідного масиву наводять С.М. Стойко (1977) і З.С. Заєць зі співавторами (1980). Панівною тут є формація ялицевих лісів (*Abieta albae*). Поширені такі асоціації: буково-дубова яличина зеленчукова (*Fageto (sylvaticae) – Querceto (roboris) – Abietum (albae) galeobdolosum (lutei)*), волосисто-осокова (*F. – Q. – A. caricosum (pilosae)*), дубово-букова яличина зубничева (*Querceto (roboris) – Fageto (sylvaticae) – Abietum (albae) dentariosum (glandulosae)*) та дубова яличина квасеницева (*Querceto (roboris) – Abietum (albae) oxalidosum (acetosellae)*). Нами виявлені фрагменти угруповань буково-дубової яличини барвінкової (*Fageto (sylvaticae) – Querceto (roboris) –*

Abietum (albae) vincosum (minoris)), які займають площу близько 100 м². Проективне покриття барвінку малого сягає 50 %. Вік деревостану – 120 років, висота – 32–34 м. З рослин, занесених до “Червоної книги України” (1996), наявні коручка чемерниковидна, зозулинні сльози яйцелисті, гніздівка звичайна й любка дволиста (Чорней та ін., 2001, 2003в, 2005).

Рідкісні та зникаючі тварини заповідного урочища налічують більше 10 видів. Це, зокрема, райдужниця велика (*Apatura iris* (L.)), сатурнія руда, мурашка руда лісова, слимак виноградний, тритони карпатський і альпійський, саламандра плямиста, сова довгохвоста, борсук, кіт лісовий, білка, вовчки лісовий і сірий та деякі інші.

ЯРОК. Площа: 7,3 га. **Розташування:** Буковинське Передкарпаття, окол. смт Красноільськ Сторожинецького району. **Підпорядкування:** Сторожинецький держлісгосп, Іжівське лісництво, кв. 55 (л. д. 5 і 6). **Утворення:** взяте під охорону 14.08.1961 р. рішенням облвиконкому № 444/18 як пам'ятка природи під назвою “Культури ялини і модрини”. З 29.12.1972 р. рішенням облвиконкому № 473 значиться в реєстрі ПЗФ під назвою “Ялиново-модриновий ліс”, а з 30.05.1979 р. рішенням облвиконкому № 198 переведена до категорії заповідних урочищ з назвою “Ярок”.

Тут охороняються високопродуктивні культури смереки та модрини європейської, які мають лісгосподарське значення (Стойко, 1964, 1966; Воропай та ін., 1978; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Характеристику цього заповідного масиву наводять у своїх працях С.М. Стойко (1977) та З.С. Заєць зі співавторами (1980). Вони вказують, що лісокультури створені за типом вологої букової яличини. Тут виділені асоціації смеречини квасеницевої (*Piceetum (abietis) oxalidosum (acetosellae)*) та смереково-модринового лісу квасеницевого (*Piceeto (abietis) – Laricetum (deciduae) oxalidosum (acetosellae)*).

Під час обстеження заповідного урочища у 2005 р. нами виявлено багато сухостійних дерев смереки, що свідчить про природну заміну культур смереки та модрини корінним для цього регіону деревостаном. У другому ярусі панівне положення займають граб звичайний і бук лісовий, у підрості переважає ялиця біла. Необхідно провести санітарні та лісовідновні рубки й перевести цей об'єкт ПЗФ в категорію пам'яток природи. З “червонокнижних” рослин для заповідного урочища зазначено коручку чемерниковидну, зозулинні сльози яйцелисті та любку дволисту (Чорней та ін., 2001, 2003в).

Раритетна фауна не вивчена.

ДУНАВЕЦЬ. Площа: 41,3 га. **Розташування:** Буковинське Передкарпаття, окол. с. Банилів-Підгірний Сторожинецького району. **Підпорядкування:** Сторожинецький держспецлісгосп, Банилівське лісництво, кв. 8 (л. д. 34 і 35). **Утворення:** рішення облвиконкому № 22 від 16.01.1991 р.

Охороняються березові насадження, що мають естетичне значення (Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Майже вся територія заповідної ділянки вкрита похідним березовим лісом з берези повислої віком 60–80 років. Більша частина території урочища занедбана, тут відбуваються природні сукцесійні зміни березового деревостану мішаним ялицево-буковим. Частина території має мальовничий характер, використовується місцевим населенням для відпочинку і тут сформувалася стійкий трав'яний покрив під зріденим березовим деревостаном. З рідкісних видів виявлені любка дволиста та зозуліні сльози яйцелисті. Загалом ця ділянка розташована поряд з селом, зазнає значного антропогенного впливу, насичена синантропними видами і не має великого природоохоронного значення, а в основному естетичне. Більшу частину території можна вилучити зі складу заповідного урочища, а решту перевести до категорії пам'ятки природи. В окол. с. Банілів-Підгірний слід взяти під охорону ділянки чорновільхових лісів (*Alneta glutinosae*) в урочищах Солонець і Поляни, де у трав'яному покриві у складі весняної синузії домінує занесений до “Червоної книги України” (1996) високо декоративний вид білоцвіт весняний (*Leucosjum vernum* L.).

Раритетна фауна цього об'єкта ПЗФ не вивчена.

ДІЛЯНКА ПРАЛІСУ. Площа: 11,0 га. **Розташування:** Буковинські Карпати, окол. смт Красноільськ Сторожинецького району. **Підпорядкування:** Сторожинецький держлісгосп, Лаурське лісництво, кв. 20 (л. д. 2). **Утворення:** взята під охорону 14.08.1961 р. рішенням облвиконкому № 444/18 як пам'ятка природи під назвою “Старий дубовий ліс”. У 1972 р. рішенням облвиконкому № 473 перейменована на “Дубово-буковий праліс”, а 30.05.1979 р. рішенням облвиконкому № 198 переведена до категорії заповідних урочищ під назвою “Ділянка пралісу”.

Забезпечує збереження практично корінних ялицевих пралісів за участю бука лісового і смереки (Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Характеристику заповідного масиву, що знаходиться в ур. Фалькауці, наводять С.М. Стойко (1977) і З.С. Заєць зі співавторами (1980). За даними цих дослідників, на території урочища поширені асоціації смерекова яличина квасеницева (*Piceeto (abietis) – Abietum (albae) oxalidosum (acetosellae)*) і букова яличина щитникова (*Fageto (sylvaticae) – Abietum (albae) dryopteridosum (filix-maris)*). З “червонокнижних” рослин трапляються лунарія оживаюча, белладонна звичайна, лілія лісова, гніздівка звичайна та любка дволиста (Чорней та ін., 2003в, 2005). Крім того, в літературі наведені, мабуть помилково, такі лучні види як арніка гірська (*Arnica montana* L.), пальчатокорінник плямистий (*Dactylorhiza maculata* (L.) Soy) і траунштейнера куляста (*Traunsteineria globosa* (L.) Rechb.)

“Червонокнижна” фауна тут представлена райдужницею великою, сатурнією рудою, тритонами карпатським і альпійським, саламандрою плямистою, совою довгохвостою та котом лісовим.

ЛАУРА. Площа: 26,0 га. **Розташування:** Буковинські Карпати, окол. смт Красноільськ. **Підпорядкування:** Сторожинецький держлісгосп, Лаурське лісництво, кв.

5 (л. д. 19 і 27). **Утворення:** взята під охорону 14.08.1961 р. рішенням облвиконкому № 444/18 як цінна високопродуктивна ділянка лісу. 3 29.12.1972 р. рішенням облвиконкому № 473 перейменована в пам'ятку природи “Ялицевий ліс”, а 30.05.1979 р. рішенням облвиконкому № 198 переведена до категорії заповідних урочищ під назвою “Лаура”.

Тут охороняються вікові ялицеві ліси, що мають практично корінний характер та еталонне значення для ведення лісового господарства (Воропай та ін., 1978; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004; та ін.).

Геоботанічну характеристику заповідного масиву наводять С.М. Стойко (1977) і З.С. Заєць зі співавторами (1980). Ялицеві ліси тут представлені асоціаціями букової яличини зубницевої (*Fageto (sylvaticae) – Abietum (albae) dentariosum (gladulosae)*), підмаренникової (*F. – A. galiosum (odoratae)*) та квасеницевої (*F. – A. oxalidosum (acetosellae)*). З числа “червонокнижних” видів трапляються лунарія оживаюча, белладонна звичайна, лілія лісова, коручка чемерниковидна, гніздівка звичайна, любки дволиста і зеленківткова, а також лучні види траунштейнера куляста й арніка гірська, які мабуть ростуть на узліссях лісового масиву (останнім часом нам їх знайти не вдалося) (Чорней та ін., 2003в).

Крім того, під час проведення досліджень виявлені ділянки угруповань смереково-букової яличини рідкотравної (*Piceeto (abietis) – Fageto (sylvaticae) – Abietum (albae) nudum*) та волосистоосокової (*P. – F. – A. caricosum (pilosae)*), а також знайдено занесену до “Червоної книги України” (1996) булатку довголисту (Чорней та ін., 2003б).

З раритетних тварин в заповідному урочищі відмічено майже 20 видів. До них, зокрема, належать п'явка медична, райдужниця велика, мурашка руда лісова, слимак виноградний, тритони карпатський і альпійський, саламандра плямиста, сова довгохвоста, вовк (*Canis lupus* L.), ведмідь бурий (*Ursus arctos* L.), борсук, рись (*Lynx lynx* (L.)), білка, вовчки лісовий, сірий і горішковий (Смірнов та ін., 2007; Хлус та ін., 2007; наші неопубл. матер.).

ГОРЯНКА. Площа: 15,0 га. **Розташування:** Буковинські Карпати, окол. смт Красноільськ Сторожинецького району. **Підпорядкування:** Сторожинецький держлісгосп, Красноільське лісництво, кв. 8 (л. д. 4). **Утворення:** взята під охорону 14.08.1961 р. рішенням облвиконкому № 444/18 як цінна високопродуктивна ділянка лісу на площі 20,0 га. 3 29.12.1972 р. рішенням облвиконкому № 473 віднесена до пам'яток природи під назвою “Смереково-ялицевий праліс” (площа 15,0 га), а з 30.05.1979 р. рішенням облвиконкому № 198 переведена до категорії заповідних урочищ з назвою “Горянка”.

Забезпечує охорону вікового ялицево-букового насадження, що має наукове, лісівниче й естетичне значення (Стойко, 1977, Воропай та ін., 1978; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004). Розташоване на північно-східному схилі хр. Прислоп.

У геоботанічному та флористичному відношеннях

це заповідне урочище подібне до заказника загальнодержавного значення “Лунківський” (знаходиться в цьому ж лісництві), хоча для нього характерна менша ценотична різноманітність. Тут переважає асоціація ялицево-букового лісу рідкотравного (*Abieto (albae) – Fagetum (sylvaticae) nudum*). Характерною є значна участь явора, трапляються вікові дерева сосни звичайної (мабуть культурного походження), граб звичайний, у підліску місцями домінує ліщина звичайна. Деревостан має високі показники – його середній вік приблизно 80–150 років. Окремі дерева сягають висоти 40 м. Особливістю масиву є рясне поновлення ялиці білої, яка значно переважає у складі підросту інші види. Загалом у флорі заповідного урочища відмічено понад 50 представників; серед них наявні з числа занесених до “Червоної книги України” (1996) лунарія оживаюча, белладонна звичайна, цибуля ведмежа, булатка довголиста та коручка чемерниковидна (Чорней та ін., 2001, 2003б).

На вершині хр. Прислоп і на його східних, південно-східних і південних схилах розташована лука, якій властивий складний мікрорельєф – виположені ділянки чергуються зі схилами різної крутизни, заболоченими западинами. Тут ростуть багато поодиноких дерев і груп дерев, які чергуються з невеликими лісовими масивами, що надає надзвичайно мальовничого вигляду цій території в різні пори року. Зазначеній ділянці властивий багатий і різноманітний синтаксономічний та флористичний склад. Нами виявлено 15 видів рослин з “Червоної книги України” (1996): гронянка півмісяцева (*Botrychium lunaria* (L.) Sw.), астранція велика, арніка гірська, пізньоцвіт осінній, зозулинці блощичний (*Anacamptis coriophora* R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase) і салеповий (*A. morio* (L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase), булатка довголиста, пальчатокорінники плямистий, травневий (*D. majalis* (Rchb.) P.F. Hunt & Summerhayes) і мясо-червоний (*D. incarnata* (L.) Soy), коручка болотна (*Epipactis palustris* (L.) Crantz), билинець довгорогий (*Gymnadenia conopsea* (L.) R. Br.), зозулинці сльози яйцелисті, любка дволиста та траунштейнера куляста. Загалом для цієї ділянки характерний дуже мальовничий ландшафт, поряд розташований санаторій і тут можливе створення ландшафтного заказника, до складу якого увійшло б і заповідне урочище.

Тварини з “Червоної книги України” (1994) представлені порівняно незначною кількістю видів. Нами виявлені райдужниця велика, сатурнія руда, тритони карпатський і альпійський, саламандра плямиста, сова довгохвоста, борсук і рись (Смірнов та ін., 2007; наші неопубл. матер).

ЧЕМЕРНАРСЬКЕ. Площа: 8,7 га. **Розташування:** Буковинські Карпати, окол. с. Долішній Шепіт Вижницького району. **Підпорядкування:** Берегометське державне лісомисливське господарство, Чемернарське лісництво, кв. 49 (л. д. 11). **Утворення:** взяте під охорону 14.08.1961 р. рішенням облвиконкому № 444/18 як цінна високопродуктивна ділянка лісу. 3 29.12.1972 р. згідно рішення облвиконкому № 473 вона стала пам’яткою природи “Буково-смереково-ялицевий праліс”, а 30.05.1979 р. рішенням облвиконкому № 198 переведена до категорії заповідних урочищ під назвою “Чемернарське”.

Тут охороняються практично корінні високопродуктивні буково-ялицеві праліси (Стойко, 1977, Воропай та ін., 1978; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

За даними З.С. Заєць зі співавторами (1980) панівною в заповідному урочищі є асоціація смереково-букової яличини квасеницевої (*Piceeto (abietis) – Fageto (sylvaticae) – Abietum (albae) oxalidosum (acetosellae)*). Рідше трапляються буково-смерекова яличина безщитникова (*Fageto (sylvaticae) – Piceeto (abietis) – Abietum (albae) athyriosum (filix-feminae)*) та смерекова яличина сфагнова (*Piceeto (abietis) – Abietum (albae) sphagnosum*). У флористичному складі цих угруповань асоціюються монтанні, бореальні та неморальні види. З “червонокнижних” рослин тут наявні плаун річний, лілія лісова і любка дволиста, а також жовтець карпатський (*Ranunculus carpathicus* Herbich), який підлягає регіональній охороні (Чорней та ін., 2003б).

Раритетна фауна фактично не вивчена. З хребетних тварин, занесених на сторінки другого видання “Червоної книги України” (1994), в межах заповідного урочища встановлене перебування саламандри плямистої (Заєць та ін., 1980), а також тритонів карпатського й альпійського та сови довгохвостої (наші дані).

ТОВАРНИЦЯ. Площа: 15,0 га. **Розташування:** Буковинські Карпати, окол. с. Бисків Путильського району. **Підпорядкування:** Путильський держлісгосп, Усть-Путильське лісництво, кв. 38 (л. д. 2). **Утворення:** взята під охорону 29.12.1972 р. рішенням облвиконкому № 473 як пам’ятка природи під назвою “Смереково-ялицево-букове насадження”. Рішенням облвиконкому № 198 від 30.05.1979 р. вона переведена до категорії заповідних урочищ під назвою “Товарниця”.

Тут охороняються корінні смереково-ялицево-букові насадження на верхній межі поширення (Стойко, 1977, Воропай та ін., 1978; Коренчук, Солодкий, 1986; Природно-заповідний фонд..., 1986; Сівак, Солодкий, 2001; Сівак та ін., 2004).

Ліси заповідного урочища представлені угрупованнями смереково-ялицевої бучини рідкотравної (*Piceeto (abietis) – Abieto (albae) – Fagetum (sylvaticae) nudum*) та безщитникової (*P. – A. – F. athyriosum (filix-feminae)*), що збереглися на висоті понад 1000 м н. р. м. серед суцільних культур смереки. Як рештки корінних угруповань на межі поширення букових лісів вони підлягають охороні й занесені до регіональної “Зеленої книги” (Раритетні фітоценози..., 1997). У складі цих угруповань виявлено близько 40 видів. Флора тут досить своєрідна і являє собою поєднання неморальних, бореальних і монтанних елементів. З числа раритетних видів рослин трапляються жовтець карпатський і гніздівка звичайна (Чорней та ін., 2005).

“Червонокнижна” фауна тут представлена райдужницею великою, тритонами карпатським і альпійським та совою довгохвостою.

ПАВЛЮКОВО. Площа: 260,0 га. **Розташування:** Буковинські Карпати, окол. сіл Бисків і Усть-Путила Путильського району. **Підпорядкування:** Путильський держлісгосп, Усть-Путильське лісництво, кв. 30, 32 і 33.

Утворення: рішення сесії обласної ради № 2 від 16.12.1994 р.

Забезпечує охорону корінних ялицево-ялинових лісів з домішкою бука лісового (Сівак, Солодкий, 2001; Чорней и др., 2001; Сівак та ін., 2004).

Заповідне урочище розташоване у витоках р. Черепанка – лівого і найбільшого притоку р. Бисків на південних схилах хр. Росішний. Хоча більшу частину його території займають молоді смерекові культури, серед них збереглися ділянки вікових ялицево-ялинових, ялинових і буково-ялицево-ялинових лісів з домішкою явора. Найпоширенішою асоціацією є ялицево-ялинові ліси рідкотравні (*Abieto (albae) – Piceeto (abietis) nudum*). У флорі заповідного урочища відмічено понад 80 видів, з яких до “Червоної книги України” (1996) занесені плаун річний, баранець звичайний і лілія лісова.

З раритетних тварин тут виявлено більше 10 представників. До них, зокрема, належать вусач мускусний, махаон, райдужниця велика, ведмедиця Гера, мурашка руда лісова, слимак виноградиний, тритони карпатський і альпійський, саламандра плямиста, глухар (*Tetrao urogallus* L.), вовк, ведмідь бурий і зубр (*Bison bonasus* (L.)) (Чорней и др., 2001; Смірнов та ін., 2007; наші неопубл. матер). Крім того, в заповідному урочищі встановлене перебування (гніздування) майже 10 авіфауністичних елементів (Чорней и др., 2001), які є видами загальноєвропейської природоохоронної значущості (Birds in Europe..., 2004).

Аналіз і висновки

Як зазначалося вище, заповідні урочища як категорія об’єктів ПЗФ України була запроваджена в 1978 р., а вже в 1979 р. серед заповідних об’єктів Буковини з’явилося 39 заповідних урочищ. Частина з них (21) була переведена з категорії пам’яток природи, а решта (18) – новостворені. Створювалися вони значною мірою штучно, без урахування вимог до такої категорії об’єктів ПЗФ, і тому переважна більшість з них “страждають” невідповідністю цим вимогам і залишаються за своєю суттю пам’ятками природи.

Одним зі свідчень цього є площа, яку займають заповідні урочища. Зокрема, 11 з них охоплюють територію до 10 га, 14 – від 10 до 25 га, 9 – 25–50 га, 3 – до 100 га і лише одне – понад 100 га. На таких незначних за площею територіях важко забезпечити непорушність (від безпосереднього антропогенного впливу) природних процесів. Загалом, середня площа заповідних урочищ Буковини сягає 28,3 га, а відповідний показник по Україні – 105,3 га (Природно-заповідний фонд..., 1999; Чорней та ін., 2003).

Половина заповідних урочищ розташована в Буковинському Передкарпатті (табл. 1), а найменше – в Буковинських Карпатах (рисунок), хоча цей регіон мав би лідувати за кількістю об’єктів розглядуваної категорії. Їх необхідно створювати в найменш порушених і найбільш важкодоступних, віддалених від населених пунктів місцях, яких найбільше якраз саме в гірській частині Чернівецької області. За площею розподіл заповідних урочищ по території регіону більш-менш рів-

Таблиця 1.

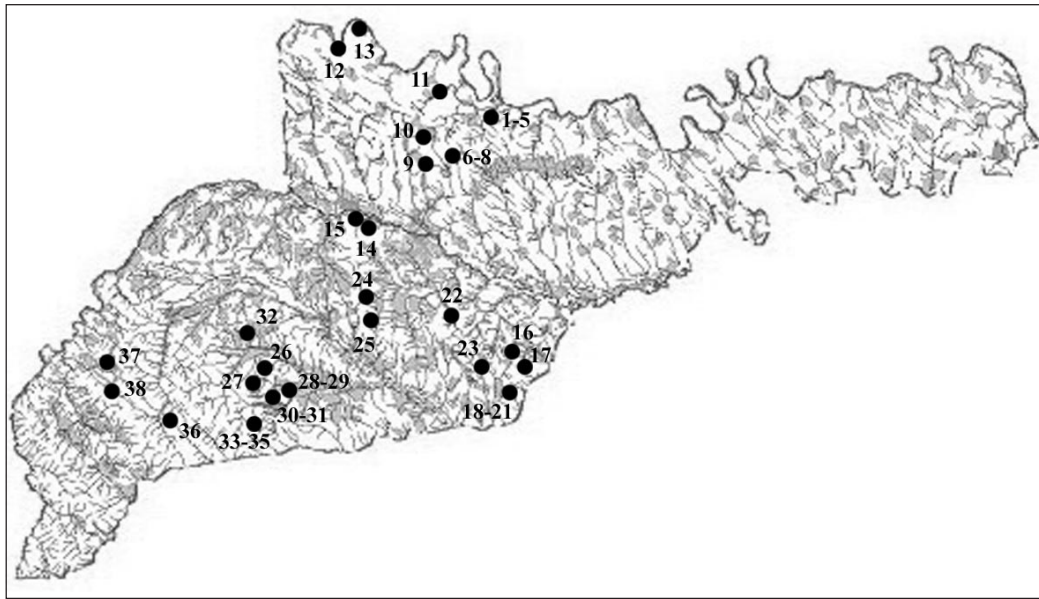
Територіальний розподіл заповідних урочищ у Чернівецькій області

Регіон	Кількість заповідн. урочищ	% від загальн. кільк.	Площа заповідн. урочищ (га)	% від загальн. площі
Прут-Дністровське межиріччя	13	34,2	386,7	35,9
Буковинське Передкарпаття	19	50,0	355,9	33,0
Буковинські Карпати	6	15,8	335,7	31,1
В с ь о г о	38	100	1078,3	100

номірний, але це за рахунок організованого в 1994 р. Путильському районі заповідного урочища “Павлюково” площею 260 га.

Хоча площа, яку займають заповідні урочища в межах кожної фізико-географічної області Чернівецьчини, майже однакова, кількість раритетних видів судинних рослин, виявлених тут, суттєво відрізняється. З’ясовано, що найбільша кількість рідкісних видів 34 (79,1 %) охороняється в заповідних урочищах, які розташовані у Прут-Дністровському межиріччі (табл. 2). Це зумовлено тим, що саме в цій фізико-географічній області збереглися цінні типові й унікальні лучно-степові комплекси, які частково представлені в заповідних урочищах “Мартинівське” та “Хрепцатицько-Звенячинське”. На сьогоднішній день популяції 22 рідкісних видів, виявлених у межах заповідних урочищ Чернівецьчини, охороняються лише на території заповідних урочищ Прут-Дністров’я, зокрема популяції 9 видів (*Adonis vernalis*, *Helleborus purpurascens*, *Gypsophila thyraica*, *Dictamnus albus*, *Hyacinthella leucophaea*, *Melica transsilvanica*, *Poa versicolor*, *Sesleria heufleriana* та *Stipa capillata*) достовірно відомі тільки з території вказаного регіону. Решта представлені в інших фізико-географічних областях Чернівецької області. Тому доцільно провести інвентаризацію лучно-степових ценозів і в подальшому ініціювати створення резерватів таких флористично та ценотично репрезентативних природно-територіальних комплексів, які ще не представлені у ПЗФ. Найактуальнішим це є для Прут-Дністровського межиріччя, яке відзначається високим ступенем антропогенної трансформації та фрагментації рослинного покриву.

Із загальної кількості заповідних урочищ Прут-Дністров’я 10 створені для охорони типових і унікальних лісових ценозів Хотинської височини й одне – для збереження геолого-ботаніко-ландшафтного природного комплексу, що дало можливість забезпечити охороною популяції 16 лісових раритетних видів рослин, з яких 15 занесені до “Червоної книги України” (1996). Встановлено, що 3 лісових рідкісних види (*Staphylea pinnata*, *Galanthus nivalis* і *Cephalanthera rubra*) формують іноді досить чисельні популяції в суміжних фізико-географічних областях, але там у межах заповідних урочищ не представлені, проте забезпечені

Розташування заповідних урочищ у Чернівецькій області:

1–5 – окол. с. Блишадь, Хотинський р-н (“Буковий праліс”, “Дубовий праліс”, “Ділянка пралісу”, “Бучок” і “Реліктова бучина”); 6–8 – Заставнівський р-н (найближчий населений пункт – с. Чорнівка Новоселицького р-ну) (“Ділянка рідкісних рослин”, “Луківка” і “Рукав”); 9 – окол. с. Васловівці, там само (“Бердо”); 10 – окол. с. Горошівці, там само (“Коцюба”); 11 – між селами Погорілівка і Чорний Потік, там само (“Мартинівське”); 12 – окол. сіл Хрещатик і Звенячин, там само (“Хрещатицько-Звенячинське”); 13 – окол. с. Репужинці, там само (“Деревниця”); 14 – окол. с. Стрілецький Кут, Кіцманський р-н (“Ринва”); 15 – між селами Ревне і Стрілецький Кут, там само (“Буковий праліс”); 16 – між селами Тернавка і Куликівка, Герцаївський р-н (“Гайок”); 17 – окол. с. Тернавка, там само (“Гай красуні”); 18–21 – окол. с. Турятка, Глибоцький р-н (“Дубовий праліс”, “Зруб”, “Праліс ясена звичайного” і “Глинище”); 22 – окол. с. Валя Кузьмина, там само (“Вісім берек”); 23 – окол. с. Станівці, там само (“Бугаєць”); 24 – окол. с. Снячів, Сторожинецький р-н (“Кривка”); 25 – між селами Тисівці і Глибочок, там само (“Маловатний”); 26 – окол. с. Нова Красношора, там само (“Дубівка”); 27 – між селами Нова і Стара Красношора, там само (“Квітка”); 28–29 – окол. с. Чудей (Межиріччя), там само (“Мирів” і “Рибне”); 30–31 – окол. смт Красноільськ (передкарпатська частина), там само (“Кривка” і “Ярок”); 32 – окол. с. Банилів-Підгірний, там само (“Дунавець”); 33–35 – окол. смт Красноільськ (гірська частина), там само (“Ділянка пралісу”, “Лаура” і “Горянка”); 36 – окол. с. Долішній Шепіт, Вижницький р-н (“Чемернарське”); 37 – окол. с. Бисків, Путильський р-н (“Товарниця”); 38 – окол. сіл Бисків і Усть-Путила, там само (“Павлюково”).

охороною відповідно у трьох, двох й одному заповідних урочищах Прут-Дністров’я. При цьому слід наголосити, що *Galanthus nivalis* є досить рідкісним видом для Буковинського Прикарпаття, а *Cephalanthera rubra* – для Чернівецької області.

Усі 19 заповідних урочищ Буковинського Прикарпаття створені з метою забезпечення охороною лісових ценозів: корінних букових, дубових, ясеневих, ялицевих,

смерекових пралісів, у складі яких виявлено 19 (41,9 %) раритетних лісових видів рослин, серед них 17 з числа занесених до “Червоної книги України” (1996). Популяції 5 рідкісних видів (*Sorbus torminalis*, *Colchicum autumnale*, *Astrantia major*, *Cypripedium calceolus* і *Listera ovata*) представлені лише на території заповідних урочищ цієї фізико-географічної області, де вони охороняються в межах відповідно трьох, одного, двох, трьох і чотирьох заповідних урочищ, проте це об’єкти малої площі, переважно від 10 до 25 га. Не об’єктом звернути увагу, що в Буковинському Прикарпатті найбільша кількість рідкісних видів росте в заповідних урочищах саме таких розмірів. Подібна ситуація спостерігається і в Буковинських Карпатах, де до урочищ з такою площею приурочено 80 % виявлених тут рідкісних видів рослин.

У Буковинських Карпатах важливим є забезпечення охороною природних комплексів, які репрезентують характерні висотно-зональні пояси рослинності. Вста-

Таблиця 2.

Забезпеченість охороною раритетних видів судинних рослин у межах заповідних урочищ Чернівецької області

Регіон	Градації площі					У цілому
	5–10 га	10–25 га	25–50 га	50–100 га	100–500 га	
Прут-Дністровське межиріччя	3/12*	4/20	4/22	2/10	–	13/34
Буковинське Передкарпаття	7/12	7/15	4/10	1/3	–	19/18
Буковинські Карпати	1/4	3/12	1/9	–	1/3	6/15
У цілому	11	14	9	3	1	38

*Кількість заповідних урочищ / число видів на відповідній площі.

Таблиця 3.

Розподіл заповідних урочищ Чернівецької області за адміністративними районами

Район	Кількість заповідн. урочищ	% від загальн. кільк.	Площа заповідн. урочищ (га)	% від загальн. площі
Вижницький	1	2,6	8,7	0,8
Герцаївський	2	5,3	74,0	6,9
Глибоцький	6	15,8	76,5	7,1
Заставнівський	8	21,1	243,0	22,5
Кіцманський	2	5,3	60,0	5,6
Путильський	2	5,3	275,0	25,5
Сторожинецький	12	31,6	197,4	18,3
Хотинський	5	13,2	143,7	13,3

Примітка. У межах Кельменецького, Новоселицького та Сокирянського районів заповідні урочища відсутні.

новлено, що в цій фізико-географічній області створено 6 заповідних урочищ, які приурочені до нижнього та середнього гірських поясів. У цих поясах охоплені заповідним режимом тільки лісові ценози – корінні ялицеві праліси з участю бука і смереки. А три рідкісних лучних види, які в літературі наведені лише для заповідних урочищ Буковинських Карпат (*Arnica montana*, *Dactylorhiza maculate* і *Traunsteinera globosa*), вказані помилково. Отже, в такому специфічному з флористичної, геоботанічної та ландшафтної точок зору регіоні Чернівецької області, як Буковинські Карпати, єдиним видом, який охороняється в заповідних урочищах тільки тут є *Ranunculus carpaticus*. Це свідчить, що природні комплекси Буковинських Карпат недостатньо представлені на території заповідних урочищ.

Усього в межах заповідних урочищ Чернівецької області охороняється 43 рідкісних види рослин, з них 31 занесений до “Червоної книги України” (1996), 3 – в Додаток I до Бернської конвенції (*Cypripedium calceolus*, *Pulsatilla grandis* і *P. patens*) (Каталог..., 1999). Популяції 8 раритетних видів (*Lunaria rediviva*, *Atropa bella-donna*, *Allium ursinum*, *Lilium martagon*, *Cephalanthera longifolia*, *Epipactis helleborine*, *Neottia nidus-avis* і *Platanthera bifolia*) представлені в заповідних урочищах, які розташовані в усіх фізико-географічних областях регіону.

Раритетна фауна налічує 55 видів (29,1 % від загальної їх кількості в Чернівецькій області). Ці тварини належать до 51 роду, 37 родин, 19 рядів і 7 класів.

Серед адміністративних районів за кількістю заповідних урочищ “лідирує” Сторожинецький (табл. 3), проте за площею об’єктів цієї категорії на першому місці знаходиться Путильський район. Причини цього висвітлені вище. Слід відмітити друге місце за цим показником Заставнівського району. Це пов’язано з тим, що в його адміністративних межах знаходиться Чорнівське лісництво, на території якого функціонують 5 заповідних урочищ, і, крім того, 2 створені на землях місцевих рад, а одне – в Кіцманському лісництві. Від-

Таблиця 4.

Розподіл територій заповідних урочищ Чернівецької області за землекористувачами

Земле-користувачі	Кількість заповідн. урочищ	% від загальн. кільк.	Площа заповідн. урочищ (га)	% від загальн. площі
Чернівецький держлісгосп	17	44,7	420,4	38,9
Сторожинецький держлісгосп	9	23,7	117,5	10,9
Хотинський держлісгосп	5	13,2	143,7	13,3
Путильський держлісгосп	2	5,3	275,0	25,6
Місцеві ради Глибоцький	2	5,3	60,0	5,6
держспецілгосп	1	2,6	12,0	1,1
Сторожинецький держспецілгосп	1	2,6	41,0	3,8
Берегометське державне лісомисливське господарство	1	2,6	8,7	0,8

сутні заповідні урочища у трьох адміністративних районах, хоча на території Сокирянського і Кельменецького на малодоступних стінках Дністровського каньйону є відповідні ділянки для їх організації.

Із землекористувачів, у підпорядкуванні яких знаходяться заповідні урочища, беззаперечно лідирують лісогосподарські підприємства (табл. 4), а серед них за всіма показниками – Чернівецький держлісгосп. З лісництв “передовими” в цьому відношенні є Чорнівське та Рухотинське – по 5 заповідних урочищ, по 4 наявні в межах Турятського та Чудейського лісництв.

Література

- Андреев И.Ф. (1953): Материалы к изучению фауны птиц и млекопитающих Прикарпатья. - Уч. зап. / Кишин. госуд. унив. Кишинев: Гос. изд-во Молдавии. 8: 271-309.
- Андрієнко Т.Л., Онищенко В.А. (2001): Заповідні урочища. - Система категорій природно-заповідного фонду України та питання її оптимізації. К.: Фітосоціоцентр. 47.
- Артемчук І.В. (1956): Природні кормові угіддя лісостепу Чернівецької області, шляхи їх використання і поліпшення. - Пр. експед. по компл. вивч. Карпат і Прикарпаття. Львів: Вид-во Львівськ. ун-ту. 2: 3-68.
- Буджак В.В. (1994): *Sorbus torminalis* (L.) Crantz. в системі природно-заповідного фонду Чернівецької області. - Охорона генофонду рослин в Україні. Тези допов. наук. конф. Донецьк. 11-12.
- Буджак В.В., Чорней І.І., Гаврилюк В.О. та ін. (2000): Геоботанічна характеристика рослинних угруповань Північної Буковини та Північної Бессарабії за участю *Sorbus torminalis* (L.) Crantz. - Наук. вісник Чернів. унів. Біологія. Чернівці: Рута. 77: 181-196.
- Воропай Л.І., Кожурина М.С., Коржик В.П. (1978): Охорона природи. - Природа Чернівецької області. Львів: Вища шк. 141-150.

- Голубєва Г., Никирса Т. (2005): "Берда" - заповідне урочище місцевого значення як природоохоронний об'єкт. - Музейний щорічник. 2004-2005 / Чернів. красн. музей. Чернівці: Золоті литаври. 3-4: 112-113.
- Горохова З.Н., Швиденко А.Й. (1966): Зеленые зоны Буковины. - Карпатские заповедники. Ужгород: Карпати. 122-128.
- Гринь Ф.О., Поварніцин В.О., Шеляг-Сосонко Ю.Р., Голубець М.А. (1971): Народногоосподарське значення лісів УРСР. - Рослинність УРСР. Ліси. К.: Наук. думка. 416-435.
- Довкілля Буковини. Екологічний паспорт Чернівецької області. Чернівці: Зелена Буковина, 2007. 1-96.
- Загальський М.М. (2002): *Orchis purpurea* Huds. (Orchidaceae) у Західних регіонах України. - Укр. ботан. журн. 59 (4): 386-389.
- Заец З.С., Солодкова Т.И. (1978): Об охране дубовых и буковых лесов Прут-Днестровского междуречья. - Охрана, изучение и обогащение растительного мира. К.: Вища шк. 5: 31-35.
- Заец З.С., Солодкова Т.И., Стойко С.М. (1980): Ботанічні резервати і пам'ятки природи Чернівецької області. - Охорона природи Українських Карпат та прилеглих територій. К.: Наук. думка. 220-252.
- Заец З.С., Стефанік В.І., Солодкова Т.И. (1981): Степові ділянки Радянської Буковини, що потребують охорони. - Укр. ботан. журн. 38 (5): 64-67.
- Заец З.С., Стефанік В.И., Солодкова Т.И. и др. (1978): Ботанические заповедные объекты Черновицкой области и вопросы их охраны. - 50 лет Черном. госуд. запов. Матер. семин.-совещ. К.: Наук. думка. 57-58.
- Закон України "Про природно-заповідний фонд України" від 16 червня 1992 р. - Зб. законод. актів України про охор. навкол. прир. середов. Чернівці: Зелена Буковина, 2004. 10: 26-39.
- Зеленая книга Украинской ССР. Редкие, исчезающие и типичные, нуждающиеся в охране растительные сообщества / Ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонко. К.: Наук. думка, 1987. 1-216.
- Каталог видів флори і фауни України, занесених до Бернської Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ в Європі. Флора / Упор. В.І. Чопик. К.: Фітосоціоцентр, 1999. 1: 1-52.
- Коренчук А.М., Солодкий В.Д. (1986): Заповідні об'єкти Буковини. Чернівці. 1-52.
- Мосякін С.Л., Тимченко І.А. (2006): Огляд новітніх таксономічних і номенклатурних змін, що стосуються представників родини Orchidaceae флори України. - Укр. ботан. журн. 63 (3): 315-327.
- Никитенко М.Ф. (1957): Материалы к фауне пресмыкающихся Советской Буковины. - Научн. ежег. за 1956 год / Чернов. госуд. унив. Черновцы. 1 (2): 121-124.
- Никитенко М.Ф. (1959): Пресмыкающиеся Советской Буковины. - Животный мир Советской Буковины. Черновцы: ЧГУ. 134-159. (Тр. экспед. по компл. изуч. Карпат и Прикарпатья (серия биол. наук). 7).
- Определитель высших растений Украины / Д.Н. Доброчаева, М.И. Котов, Ю.Н. Прокудин и др. К.: Наук. думка, 1987. 1-548.
- Парникоза И.Ю., Годлевская Е.В., Шевченко М.С., Иноземцева Д.Н. (2005): Фауна Украины: охранные категории (справ.). К.: КЭКЦ. 1-60.
- Природно-заповідний фонд України загальнодержавного значення. Довідник / Редкол. В.Б. Леоненко та ін. К., 1999. 1-240.
- Природно-заповідний фонд Української РСР (реєстр-довідник заповідних об'єктів) / В.С. Одноралов, В.П. Давидок, О.Б. Божко та ін. К.: Урожай, 1986. 1-224.
- Продромус растительности Украины / Ю.Р. Шеляг-Сосонко, Я.П. Дидух, Д.В. Дубына и др. К.: Наук. думка, 1991. 1-272.
- Раритетні фітоценози Західних регіонів України (Регіональна "Зелена книга") / С.М. Стойко, Л.І. Мілкіна, П.Т. Ященко та ін. Львів: Поллі, 1997. 1-190.
- Редкие и исчезающие растения и животные Украины (справ.) / Ред. К.М. Сытник. К.: Наук. думка, 1988. 1-256.
- Сівак В.К., Солодкий В.Д. (2001): Заповідна справа (навч. посібн.). Чернівці: Зелена Буковина. 1-208.
- Сівак В.К., Солодкий В.Д., Королюк В.І., Білоконь М.В. (2004): Буковина - край заповідний. Чернівці: Зелена Буковина. 1-112.
- Скільський І., Хлус Л., Худий А. (2004): Раритетная фауна позвоночных северо-западной части Прут-Днестровского междуречья. - Managementul integral al resurselor naturale din bazinul transfrontalier al fluviului Nistru. Mater. Confer. Intern. (Chişinău, 16-17 septembrie 2004). Chişinău: Eco-TIRAS. 298-302.
- Скільський І.В., Хлус Л.М., Череватов В.Ф. та ін. (2007): Червона книга Буковини. Тваринний світ. Чернівці: ДрукАрт. 2 (1): 1-260.
- Смірнов Н.А., Скільський І.В., Хлус Л.М. (2007): Оцінка стану популяцій рідкісних видів земноводних Буковинських Карпат та проблеми їх охорони. - Наук. вісник Ужгор. унів. (серія: Біологія). Ужгород. 21: 136-142.
- Смолінська М.О., Чорней І.І., Королюк В.І. та ін. (1998): Флористичні особливості степових фітоценозів Прут-Дністровського межиріччя (в межах Чернівецької області). - Актуальні питання збереження і відновлення степових екосистем. Матер. міжнар. конф. Асканія-Нова. 221-223.
- Солодкова Т.И. (1974): Букові ліси Хотинської височини, їх раціональне використання й охорона. - Укр. ботан. журн. 31 (5): 630-635.
- Солодкова Т.И. (1977): Букянки Буковинського Прикарпаття, які підлягають охороні. - Досягнення ботанічної науки на Україні. К.: Наук. думка. 81-82.
- Солодкова Т.И., Заец З.С., Серпокрылова Л.С. и др. (1979): Охрана растительного покрова Черновицкой области. - Актуальные вопросы современной ботаники. К.: Наук. думка. 130-131.
- Стефанік В.И., Заец З.С., Серпокрылова Л.С., Якимчук Н.К. (1987): Геоботаническая характеристика степных резерватов на территории Советской Буковины. - VIII съезд Укр. ботан. общ. (тез. докл.). К.: Наук. думка. 127.
- Стойко С.М. (1964): Організація заповідників, резерватів і пам'яток природи в Карпатах. - Тези допов. наук.-техн. конф. К. 67-71.
- Стойко С.М. (1966): Заповідники та пам'ятки природи Українських Карпат. Львів: Вид-во Львівськ. ун-ту. 1-143.
- Стойко С.М. (1977): Карпатам зеленіти вічно. Ужгород: Карпати. 1-175.
- Татарінов К.А. (1973): Фауна хребетних заходу України (екологія, значення, охорона). Львів: Вид-во Львівськ. ун-ту. 1-259.
- Хлус Л.М., Скільський І.В., Хлус К.М., Смірнов Н.А. (2006): Морфологічні й екологічні особливості хвостатих земноводних у Чернівецькій області. 1. Карпатський тритон. - Запов. справа в Україні. 12 (2): 58-67.
- Червона книга України. Рослинний світ / Ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонко. К.: УЕ, 1996. 1-608.
- Червона книга України. Тваринний світ / Ред. М.М. Щербак. К.: УЕ, 1994. 1-464.
- Чорней І.І., Буджак В.В., Гаврилюк В.О. (2003а): Аналіз територіальної структури заповідних урочищ Буковини. - Проблеми збереження ландшафтного, ценотичного та видового різноманіття басейну Дніпра. Суми. 41-44.
- Чорней І.І., Буджак В.В., Загальський М.М. та ін. (1999а): Флористичні знахідки в Буковинських Карпатах і Прикарпатті. - Наук. вісник Чернів. унів. Біологія. Чернівці: ЧДУ. 39: 3-14.
- Чорней І.И., Буджак В.В., Скільський І.В. (2001): Флора и фауна заповедного урочища "Павлюково" (Черновицкая область). Современное состояние раритетных видов. - Заповедники Крыма на рубеже тысячелетий. Матер. республ. конф. (27 апреля 2001 г., Симферополь, Крым). Симферополь. 125-126.
- Чорней І.І., Буджак В.В., Токарюк А.І., Никирса Т.Д. (2001): Рід *Epipactis* Zinn. (Orchidaceae) у флорі Буковини - хорологічна характеристика. - Наук. вісник Чернів. унів. Біологія. Чернівці: Рута. 126: 180-192.
- Чорней І.І., Буджак В.В., Токарюк А.І., Никирса Т.Д. (2003б): Рід *Cephalanthera* Rich. (Orchidaceae) у флорі Буковини -

- хорологічна характеристика. - Наук. основи збереж. біотичної різном. Львів: Ліга-Прес. 4: 111-119.
- Чорней І.І., Буджак В.В., Токарюк А.І., Никирса Т.Д. (2003в): Рід *Platanthera* Rich. (Orchidaceae) у флорі Буковини - хорологічна характеристика. - Наук. вісник Чернів. унів. Біологія. Чернівці: Рута. 169: 183-193.
- Чорней І.І., Буджак В.В., Токарюк А.І. та ін. (1999б): Судинні рослини з Червоної книги України на території Буковинського Передкарпаття та їх охорона. - Запов. справа в Україні. 5 (1): 21-25.
- Чорней І.І., Никирса Т.Д., Токарюк А.І. (2005): Гніздівка звичайна *Neottia nidus-avis* (L.) Rich. (Orchidaceae Juss.). - Зелена Буковина. Серія "Екологія та краєзнавство". Чернівці. 1-2: 58-65.
- Чорней І.І., Токарюк А.І., Скільський І.В., Буджак В.В. (2003г): Созологічна характеристика заповідного урочища "Бугаєць" (Буковинське Передкарпаття). - Академік В.І. Вернадський і світ у третьому тисячолітті. Матер. Всеукр. студ. наук.-практ. конф. Полтава: ТОВ "АСМІ". 147-149.
- Швиденко А.Й. (1967): Белая пихта на Буковине. Ужгород: Карпати. 1-91.
- Шеляг-Сосонко Ю.Р., Байрова Р.С. (1965): Нарис рослинності Подільського Покуття. - Укр. ботан. журн. 22 (5): 67-73.
- Ющенко О.К. (1983): Державні заповідні урочища. - Природоохоронні території Української РСР. К.: Урожай. 153-155.
- Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. Cambridge: BirdLife International, 2004. 1-374. (BirdLife Conservation Series. 12).
- Hormuzaki C. (1911): Nachtrag zur Flora der Bukowina. Czernowitz. 1-42.
- Mosyakin S., Fedoronchuk M. (1999): Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist. К. 1-346.
- Procopianu-Procopovici A. (1890): Beitrag zur Kenntnis der Orchidaceen der Bukowina. - Verh. der k. k. zool.-bot. Ges. in Wien. 186-196.

ЗНАЧЕННЯ ГІДРОЛОГІЧНОГО ЗАКАЗНИКА "ЖЕВАК" (ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСТЬ) У ЗБЕРЕЖЕННІ РАРИТЕТНОГО БІОРІЗНОМАНІТТЯ

О.І. Прядко, А.М. Полуда, О.А. Жигаленко, І.С. Легейда
Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України,
Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України,
Ічнянський національний природний парк

Заказник місцевого значення "Жевак", площею 314 га, був створений у 1979 р. в заплаві р. Удай між селами Бакаївка та Монастирище Ічнянського району з метою збереження природних комплексів та підтримання водності р. Удай (рис. 1).

Територію заказника можна умовно розділити на дві частини: менша з них – це безпосередньо заплава Удаю, а головна приходить на урочище Жевак, яке являє собою заболочену долину правої притоки річки. Це невеличкий водотік, довжиною всього 6 км і починається він від с. Комарівка, де проходить вододіл між басейнами Удаю та Остра. Але ширина цього урочища досить суттєва і коливається від 400 до 600 м. Слабкий ухил до р. Удай сприяє процесам заболочення та заторфованості долини цього водотоку. Важливою ландшафтною особливістю формування та подальшої перспективи збереження екосистеми урочища Жевак є вкрай мала територія водозбору в порівнянні з площею цього болота, що мінімізує забруднення цієї водойми.

Трьома кілометрами вище по заплаві Удаю від заказника "Жевак" знаходиться гідрологічний заказник загальнодержавного значення "Дорогинський" (рис. 1), надзвичайно важливий для збереження біологічного різноманіття (Лобань, 1998; Лобань, Дідик, 2007; Полуда та ін., 2001). Ділянка заплави між ними не входить до ПЗФ України.

Гідрологічний режим у цих двох заказниках значною мірою регулюється шлюзом, що знаходиться нижче за течією від заказників і розташований поблизу дороги с. Монастирище – м. Ічня, яка перетинає заплаву річки. Нижче від дороги заплава Удаю осушена, перепад рівнів

води на верхньому та нижньому б'єфах шлюзу в різні пори року становить 50–160 см. Причому, найменша різниця припадає на багатоводні періоди – зокрема, весною 2007 р. вона становила всього близько 50 см. Рівень води вище шлюзу стабільний – коливання не перевищує 30 см. Однак коливання води в цих межах практично не впливає на функціонування цієї водноболотної системи. Слід зауважити, що більша частина заплави, яка входить до цих заказників, вкрита так званим плавом, тобто шаром рослинності, під яким знаходиться вода, сапропель і торф. При зміні рівнів води в природній частині заплави цей рослинний шар також піднімається або опускається, що суттєво пом'якшує коливання рівня води та мінімізує вплив динаміки гідрологічного чинника на стан болотної рослинності.

Болотні комплекси урочища Жевак, що тут утворились, характеризуються значною обводненістю і мають драговинний характер. Рослинний покрив розміщується смугами вздовж водотоку. Слід відмітити, що на всій довжині цієї долини русло з відкритою водою відсутнє. Основну центральну смугу займають відкриті осокові болотні екосистеми з розрідженими кущами верби попелястої *Salix cinerea* L. Формування останніх було обумовлено тим, що в процесі свого тривалого розвитку рослинні угруповання в евтрофних болотах за певних умов утворюють виразну дернину з відмерлої рослинності, яка на окремих підтоплених ділянках заплави формує міцний плаваючий килим, що прикриває рихлі торфові та сапропелеві відклади.

Урочище Жевак являє собою єдиний комплекс з заплавою р. Удай. Інформація про рослинний світ заказ-